

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

سال تحصیلی ۱۴۰۴-۰۵

رشته انسانی

مرحله نهم

پایه دوازدهم

این مرورنامه، ویژه مباحث جدید آزمون است. مرورنامه مباحثی که در آزمون‌های قبل به آن‌ها پرداخته شده، در پتل کاربری شما قابل دریافت است و در این فایل از تکرار آن پرهیز شده است.

ویژه کنکوری‌های ۱۴۰۵

نام درس	مباحث	مؤلف	ویراستار	از صفحه	تا صفحه
ریاضی و آمار	ریاضی و آمار یازدهم: فصل ۱ - صفحه ۱ تا ۲۰ ریاضی و آمار دوازدهم: فصل ۱ (درس ۳) و فصل ۲ (درس ۱) - صفحه ۲۸ تا ۶۰	علی شهرابی	بردیا نصیری سینا نیک‌نژاد	۲	۵
زبان و ادبیات فارسی	علوم و فنون ادبی دهم: درس ۱۰ تا ۱۲ و کارگاه تحلیل فصل چهارم - صفحه ۷۹ تا ۱۰۷ علوم و فنون ادبی دوازدهم: درس ۴ تا ۶ و کارگاه تحلیل فصل دوم - صفحه ۴۱ تا ۶۵	علیرضا نعمتی	زهره صادقی مالواجردی معراج صالحی‌نژاد	۶	۱۲
علوم اجتماعی	جامعه‌شناسی دهم: درس ۱۳ تا ۱۶ - صفحه ۱۰۸ تا ۱۴۲ جامعه‌شناسی دوازدهم: درس ۴ و ۵ - صفحه ۳۲ تا ۵۳	محمدابراهیم مازنی	سعید ستوده‌مهر محمدحسین غلامی معراج صالحی‌نژاد	۱۲	۱۹
روانشناسی	درس ۳ و ۴ صفحه ۶۶ تا ۱۱۱	سیده ضحی سکاکی	سعید ستوده‌مهر محمدحسین غلامی معراج صالحی‌نژاد	۱۹	۲۰
عربی	عربی دهم: درس ۷ و ۸ - صفحه ۹۳ تا ۱۲۰ عربی دوازدهم: درس ۲ و ۳ - صفحه ۱۹ تا ۵۲	آریا ذوقی	مریم آقاییاری محمدحسین غلامی محمدعلی یوسفی	۲۰	۲۳
تاریخ	تاریخ دهم: درس ۱۳ تا ۱۶ - صفحه ۱۱۸ تا ۱۵۲ تاریخ دوازدهم: درس ۴ تا ۶ - صفحه ۴۷ تا ۹۸	علیرضا کاهیدوند	کیانا یوسفزاده معراج صالحی‌نژاد	۲۳	۲۸
جغرافیا	جغرافیای دهم: درس ۹ و ۱۰ - صفحه ۸۳ تا ۱۰۶ جغرافیای دوازدهم: فنون و مهارت‌های جغرافیایی (۱) و درس ۳ - صفحه ۳۸ تا ۵۸	علیرضا کاهیدوند	وجیهه‌سادات مالواجردی محمدحسین غلامی	۲۸	۳۱
فلسفه و منطق	منطق: درس ۶ - صفحه ۵۳ تا ۶۱ فلسفه یازدهم: درس ۶ - صفحه ۴۳ تا ۴۹ فلسفه دوازدهم: درس ۴ تا ۶ - صفحه ۲۲ تا ۵۱	مجید پیرحسینلو	محمد مهدی بادامه محمدحسین غلامی	۳۱	۳۶
اقتصاد	درس ۵ تا ۷ صفحه ۴۳ تا ۸۰	سارا شریفی	فاطمه صفری محمدعلی یوسفی	۳۶	۴۰

پایه یازدهم

فصل اول: آشنایی با منطق و استدلال ریاضی

منطق و گزاره

- ۱ گزاره، هر جمله خبری که بتوانیم (در حال حاضر یا در آینده)، دقیقاً یکی از دو ارزش درست یا نادرست (راست یا دروغ) را به آن نسبت دهیم.
- ۲ جملات زیر گزاره نیستند:

نوع جمله	مثال
۱ جمله امری	کتاب را به من بده.
۲ جمله عاطفی و احساسی	عجب قهوه خوش طعمی!
۳ جمله سؤالی	شما ناهار خوردین؟
۴ جمله خبری که نتوانیم ارزش آن را تعیین کنیم.	کباب کوبیده از کباب برگ خوشمزه تر است.

۳ تعداد سطرهای جدول ارزش گذاری n گزاره، برابر با 2^n است.

۴ دو گزاره هم‌ارز، دو گزاره که ارزش یکسانی دارند.

۵ نحوه خواندن گزاره‌های مرکب:

گزاره	بیان ریاضی	بیان فارسی
فصلی	$p \vee q$	p یا q
عطفی	$p \wedge q$	p و q
شرطی	$p \Rightarrow q$	اگر p آن‌گاه q
		p نتیجه می‌دهد q را
دوشرطی	$p \Leftrightarrow q$	اگر p آن‌گاه q و برعکس
		p اگر و تنها اگر q
		p شرط لازم و کافی است برای q

۶ جدول ارزش گذاری چهار گزاره مرکب اصلی:

دوشرطی	شرطی	عطفی	فصلی		
$p \Leftrightarrow q$	$p \Rightarrow q$	$p \wedge q$	$p \vee q$	q	p
T	T	T	T	T	T
F	F	F	T	F	T
F	T	F	T	T	F
T	T	F	F	F	F

۷ یک جمله مهم در مورد هر کدام از گزاره‌های مرکب:

۱ گزاره فصلی $p \vee q$ فقط زمانی نادرست است که هر دو گزاره نادرست باشند.
۲ گزاره عطفی $p \wedge q$ فقط زمانی درست است که هر دو گزاره درست باشند.
۳ گزاره شرطی $p \Rightarrow q$ فقط زمانی نادرست است که p (مقدم) درست و q (تالی) نادرست باشد.
۴ گزاره دو شرطی $p \Leftrightarrow q$ فقط زمانی درست است که p و q هم‌ارزش باشند.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

ریاضی

۸ قوانین مهم جبر گزاره‌ها که باید آن‌ها را بلد باشیم را در جدول زیر آورده‌ایم:

اسم قانون	فرم ریاضی
۱ جابه‌جایی	$p \vee q \equiv q \vee p$ $p \wedge q \equiv q \wedge p$
۲ شرکت‌پذیری	$p \vee (q \vee r) \equiv (p \vee q) \vee r$ $p \wedge (q \wedge r) \equiv (p \wedge q) \wedge r$
۳ پخش	$p \vee (q \wedge r) \equiv (p \vee q) \wedge (p \vee r)$ $p \wedge (q \vee r) \equiv (p \wedge q) \vee (p \wedge r)$
۴ دمورگان	$\sim (p \vee q) \equiv \sim p \wedge \sim q$ $\sim (p \wedge q) \equiv \sim p \vee \sim q$
۵ جذب	$p \vee (p \wedge q) \equiv p$ $p \wedge (p \vee q) \equiv p$
۶ تبدیل شرطی به فصلی	$p \Rightarrow q \equiv \sim p \vee q$
۷ تبدیل دوشروطی به شرطی	$p \Leftrightarrow q \equiv (p \Rightarrow q) \wedge (q \Rightarrow p)$
۸ عکس نقیض گزاره شرطی	$p \Rightarrow q \equiv \sim q \Rightarrow \sim p$

استدلال

۱ در تبدیل جملات فارسی به ریاضی، چند اصطلاح پرکاربرد داریم که در جدول زیر آورده‌ایم:

اسم اصطلاح	معنی	مثال با x
قرینه	پشت عدد، منفی می‌گذاریم.	$-x$
مکعوس (وارون)	جای صورت و مخرج را عوض می‌کنیم.	$\frac{1}{x}$
مربع (مجدور)	به توان ۲ می‌رسانیم.	x^2
مکعب	به توان ۳ می‌رسانیم.	x^3
جذر	رادیکال گرفتن	$\sqrt{x}$
نصف، ثلث، ربع و خمس	به ترتیب $\frac{1}{2}$ ، $\frac{1}{3}$ ، $\frac{1}{4}$ ، $\frac{1}{5}$ عددی	$\frac{x}{5}$ ، $\frac{x}{4}$ ، $\frac{x}{3}$ ، $\frac{x}{2}$

۲ وقتی می‌خواهیم عبارات فارسی را به ریاضی تبدیل کنیم، از سمت چپ به راست عمل می‌کنیم.

مثال «نصف» مجذور «یک واحد کم‌تر از عددی»
مرحله ۳: $\frac{1}{2}$ مرحله ۲: $\frac{1}{2}$ مرحله ۱: $\frac{1}{2}$

$$x \xrightarrow{\text{مرحله ۱}} x-1 \xrightarrow{\text{مرحله ۲}} (x-1)^2 \xrightarrow{\text{مرحله ۳}} \frac{(x-1)^2}{2}$$

۳ دو استدلال قیاس استثنایی و مغالطه:

استدلال	فرم فارسی	فرم ریاضی	کی درست، کی نادرست؟
قیاس استثنایی	مقدمه ۱: اگر p آن‌گاه q مقدمه ۲: p نتیجه ۳: q	$[(p \Rightarrow q) \wedge p] \Rightarrow q$	همیشه درست!
مغالطه	مقدمه ۱: اگر p آن‌گاه q مقدمه ۲: q نتیجه ۳: p	$[(p \Rightarrow q) \wedge q] \Rightarrow p$	فقط وقتی غلط و درست باشد، نادرست.

۴ اثبات با مکمل نقیض قضیه شرطی: به جای اثبات « $p \Rightarrow q$ » می‌توانیم « $p \wedge \sim q$ » را ثابت کنیم.

۵ اگر تعدادی لیوان داشته باشیم که n تای آن‌ها حالت وارونه دارند و در هر مرحله مجاز باشیم حالت k تای آن‌ها را عوض کنیم، در صورتی می‌توانیم بعد از چند مرحله، همه لیوان‌ها را به حالت عادی برگردانیم که n مضربی از k باشد. مثلاً اگر ۹ لیوان وارونه و ۷ لیوان عادی داشته باشیم (مجموعاً ۱۶ لیوان) و در هر مرحله بتوانیم ۳ تای آن‌ها را عوض کنیم، چون ۹ مضرب ۳ است، می‌توانیم بعد از چند مرحله تمام لیوان‌ها را به حالت عادی قرار دهیم.

پایه دوازدهم

(۱) دامنه تابع مدل

دامنه	توضیح	مثال
دامنه زیرمجموعه $\mathbb{N}$ است.	دامنه عدد اعشاری و منفی نمی گیرد.	- میزان بارش یک شهر در ماههای یک سال - تعداد شرکت کنندگان کنکور در هر سال - ساعت مطالعه یک دانش آموز در تمام روزهای یک هفته
دامنه زیرمجموعه $\mathbb{R}$ است.	دامنه عدد اعشاری (یا عدد منفی) هم می گیرد.	- سرعت لحظه ای یک دوتنده - دمای یک اتاق در هر لحظه - حجم مکعبی به ضلع a - مساحت دایره ای به شعاع r

(۲) دنباله

۱	دنباله تابعی است که دامنه آن اعداد طبیعی است.
۲	ضابطه هر تابع را به صورت $f(x) = \text{نشان می دایم}$ ولی در دنباله، ضابطه را به صورت $a_n = \text{نشان می دهیم}$.
۳	به $a_n = \text{جمله عمومی دنباله می گویم}$. برای به دست آوردن جملات دنباله باید به جای n اعداد ۱، ۲، ۳، ... را قرار دهیم.
۴	مثلاً در دنباله $a_n = n^2 + 3n$ برای به دست آوردن جمله چهارم، باید $n = 4$ را در آن قرار دهیم: $a_4 = 4^2 + 3(4) = 16 + 12 = 28$ برای آن که تشخیص دهیم کدام جمله دنباله $a_n = \text{برابر با } k$ است، باید معادله $k = \text{را حل کنیم}$. جوابهای طبیعی این معادله قابل قبول اند.

(۳) دنباله های چندضابطه ای

از آن جایی که دنباله نوعی تابع است؛ پس همان طور که تابع چندضابطه ای داریم، می توانیم دنباله چندضابطه ای هم داشته باشیم.
 دو مدل معروف از دنباله های دوضابطه ای را در جدول زیر می بینید:

دو دسته دامنه	مثال	جملات پنجم و دوازدهم دنباله
۱	$a_n = \begin{cases} n^2 & n \leq 6 \\ 5n - 3 & n > 6 \end{cases}$	$a_5 = 5^2 = 25$ $a_{12} = 5(12) - 3 = 57$
۲	$a_n = \begin{cases} n - n^2 & \text{فرد } n \\ 2n - 1 & \text{زوج } n \end{cases}$	$a_5 = 5 - 5^2 = -20$ $a_{12} = 2(12) - 1 = 23$

(۴) رابطه بازگشتی

تعریف	بعضی وقتها به جای جمله عمومی، رابطه بین دو جمله متوالی (یا سه جمله متوالی) از دنباله را به ما می دهند. به این مدل رابطه ها، رابطه بازگشتی می گویم. معمولاً برای به دست آوردن هر جمله ای باید تمام جملات قبل از آن را به دست آوریم. دو جمله متوالی در دنباله را معمولاً با « a_n » و « a_{n+1} » یا « a_{n-1} » و « a_n » نشان می دهیم.
مثال ۱	رابطه $a_{n+1} = 2a_n$ ، یعنی هر جمله ای، ۲ برابر جمله قبلی اش است. حالا برای نوشتن جملات این دنباله، باید جمله اول (یا یکی از جملات) را داشته باشیم. با فرض $a_1 = 3$ ، جملات را می نویسیم: ۳، ۶، ۱۲، ۲۴، ۴۸، ...
مثال ۲	بعضی وقتها هم نوشتن بقیه جملات نیاز به جای گذاری مرحله به مرحله مقدار n دارد. مثلاً در رابطه $a_{n+1} = a_n + n^2 - 1$ با فرض $a_1 = 5$ ، برای نوشتن سایر جملات، باید جای n به ترتیب ۱، ۲، ۳، ... را قرار دهیم: $a_{n+1} = a_n + n^2 - 1 \xrightarrow{n=1} a_2 = a_1 + 1^2 - 1 = 5 + 1 - 1 = 5$ $a_{n+1} = a_n + n^2 - 1 \xrightarrow{n=2} a_3 = a_2 + 2^2 - 1 = 5 + 4 - 1 = 8$ $a_{n+1} = a_n + n^2 - 1 \xrightarrow{n=3} a_4 = a_3 + 3^2 - 1 = 8 + 9 - 1 = 16$ $a_{n+1} = a_n + n^2 - 1 \xrightarrow{n=4} a_5 = a_4 + 4^2 - 1 = 16 + 16 - 1 = 31$...

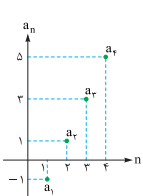

(۵) رابطه بازگشتی دنباله‌های دوضابطه‌ای (با مثال)

فرض کنید رابطه بازگشتی دنباله‌مان به صورت $a_{n+1} = \begin{cases} 2a_n & \text{فرد } n \\ a_n + 6 & \text{زوج } n \end{cases}$ و $a_1 = 5$ است. در این مدل دنباله‌ها باید حواسمان باشد که اگر a_r را می‌خواهیم، باید $n = 1$ را قرار دهیم که به خاطر فردبودن $n = 1$ باید سراغ ضابطه مربوط به n های فرد برویم: چندان جمله اول این دنباله را حساب می‌کنیم:

$n = 1$	$\xrightarrow{\text{فرد } n \text{ (ضابطه بالا)}} a_r = 2a_1 = 2(5) = 10$
$n = 2$	$\xrightarrow{\text{زوج } n \text{ (ضابطه پایین)}} a_r = a_r + 6 = 10 + 6 = 16$
$n = 3$	$\xrightarrow{\text{فرد } n \text{ (ضابطه بالا)}} a_r = 2a_r = 2(16) = 32$
$n = 4$	$\xrightarrow{\text{زوج } n \text{ (ضابطه پایین)}} a_8 = a_r + 6 = 32 + 6 = 38$
$\vdots$	

(۶) نمودار دنباله)

توضیح	نمودار هر دنباله از بی‌شمار نقطه تشکیل شده است. مختصات این نقاط به صورت روبه‌رو هستند: برای دنباله $a_n = 2n - 3$ ، نقاط به صورت زیر هستند:
مثال	نمودارش هم به این صورت است:
نکته	نقاط مربوط به یک دنباله یا در ناحیه اول یا در ناحیه چهارم یا روی مرز این دو ناحیه در دستگاه مختصات قرار دارند. $a_n = 0$ $a_n < 0$ $a_n > 0$

(۷) سه دنباله مهم (مربعی، مثلثی و فیبوناچی)

دنباله	توضیح مختصر	شکل متناسب	جملات	جمله عمومی	رابطه بازگشتی
مربعی	اعداد مربع کامل		$1, 4, 9, 16, 25, \dots$	$a_n = n^2$	$a_{n+1} = a_n + (2n+1)$ $a_1 = 1$
مثلثی	جمله n ام برابر با مجموع اعداد ۱ تا n است.		$1, 3, 6, 10, 15, \dots$	$a_n = \frac{n(n+1)}{2}$	$a_{n+1} = a_n + (n+1)$ $a_1 = 1$
فیبوناچی	هر جمله برابر با مجموع دو جمله قبلی‌اش است.		$1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, \dots$		$a_{n+2} = a_{n+1} + a_n$ $a_1 = 1, a_2 = 1$

پایه دهم

درس ۱۰: زبان و ادبیات فارسی در سده‌های پنجم و ششم و ویژگی‌های سبکی آن

- شعر (قرن ۵ و ۶) -

- ۱ تلاش شاعران ایران از قرن ۳ تا میانه قرن پنجم. ← گسترش زبان و ادب پارسی در شرق و شمال شرقی (ماوراءالنهر، خراسان، سیستان)
- ۲ عوامل مهم پیشرفت زبان فارسی ← گرایش شاهان در جلب عالمان و ادیبان
← لشکرکشی‌ها و فتوحات غزنویان
← توسعه مدارس و مراکز تعلیم
- ۳ اتفاقات دیگری که برای زبان فارسی رخ داد. ← (۱) گسترش فارسی دری و آمیزش آن با لغات مرکزی و غربی ایران
← (۲) درآمیختن زبان پارسی با لغات زبان عربی
← (۳) آمیختگی با واژه‌ها، نام‌ها و لقب‌های غیراراج در عصر غزنوی و سلجوقی
- ۴ در آن عهد در مدارس تحصیل علوم دینی میسر بود ← آشنایی بیشتر با زبان عربی ← آمیختگی بیشتر زبان پارسی با غربی
- ۵ گسترش زبان فارسی در هندوستان و آسیای صغیر
- ۶ تا حدود آغاز قرن ششم شعر فارسی همچنان تحت تأثیر سبک دوره سامانی و غزنوی است.
- ۷ ابتکارات و نوآوری گروهی از شاعران ← دگرگونی و تحول در سبک سخن فارسی
- ۸ علاقه‌مندی شاعران به سرودن غزل‌های لطیف
- ۹ وجود مضامین دقیق در غزل انوری و ایجاد تحول در غزل به دست سنایی و انوری
- ۱۰ ظهور دسته‌ای از شاعران در شمال غرب ایران ک سبکشان متفاوت بود مثل خاقانی و نظامی و ... (شاعران آذربایجانی)
- ۱۱ شکل‌گیری یک مرکز ادبی مهم در حوزه فارس و نواحی مرکزی (که عبدالرزاق اصفهانی از این نواحی بود).
- ۱۲ تحول در سبک شعر نیمه دوم قرن ششم و اوایل قرن هفتم ← که مقدمه ظهور سبک عراقی شد.
- ۱۳ شعر در این دوره از نظر سبک گویندگی و موضوع تنوع یافت و در شاخه‌هایی چون مدح / هجو / طنز / وعظ / حکمت / داستان‌سرایی / تغزل / حماسه به کار گرفته شد.
- ۱۴ بعضی شاعران از ادبیات عرب و مضامین شعر آن‌ها تأثیر پذیرفتند.
- ۱۵ پرهیز برخی شاعران مثل ناصر خسرو و سنایی از مدح شاهان
- ۱۶ در این دوره شعر به تصوف و عرفان نیز روی آورد (به دلیل پیروی از سنایی و خروج شعر از دربار و ورود آن به خانقاه)
- ۱۷ حکمت و دانش و اندیشه‌های دینی در شعر این دوره تأثیری عمیق بخشید و جزئی از مضامین شعری شد.
- ۱۸ برخی از مضامین شعری این دوره: بدبینی شاعران نسبت به دنیا / شکایت از روزگار / بیان ناخرسندی / طرح ناسامانی‌های اجتماعی

- نثر (قرن ۵ و ۶) -

- ۱ نیمه قرن ۵ ← دوره بلوغ نثر
- ۲ قرن ششم و اوایل هفتم ← دوره پختگی و کمال نثر
- ۳ رواج تألیف کتاب در موضوعات گوناگون علمی
- ۴ نثر ساده به کمال رسید و نثر مصنوع هم رایج شد.
- ۵ توجه نویسندگان به فارسی‌نویسی به ۲ دلیل ← (۱) گسترش عرفان تصوف
← (۲) شکل‌گیری دولت سلجوقی و بهره‌گیری از نویسندگان تربیت‌یافته
- ۶ رواج نثر موزون
- ۷ رواج نثر فنی

انواع نثر رایج در قرن ۵ و ۶

نثر ساده	رایج بود اما در این دوره به کمال رسید.
نثر مصنوع	در این دوره تازه رایج شد.
نثر موزون	(۱) در آن سجع به کار رفته (۲) بهره‌گیری از جمله‌های کوتاه (که این گونه به شعر نزدیک می‌شود). (۳) نمونه‌های آن، مناجات‌نامه خواجه عبدالله انصاری، کشف‌الاسرار (۴) خواجه عبدالله این نثر را به کمال رسانید.
نثر فنی	(۱) آوردن آرایه‌های ادبی فراوان / امثال و اشعار گوناگون از عربی و فارسی / اصطلاحات علمی (۲) رواج: قرن ششم هجری (۳) نمونه نثر: کلیله و دمنه ← اوسط نیمه اول قرن ششم

ویژگی‌های شعر قرن ۵ و ۶

ویژگی‌های زبانی	(۱) از میان رفتن لغات مهجور فارسی نسبت به سبک خراسانی (۲) فراوانی ترکیبات نو (۳) کاهش سادگی و روانی کلام و حرکت به سوی دشواری متن (۴) ورود لغات ترکی و مغولی به زبان فارسی
ویژگی‌های ادبی	(۱) رواج و اوج‌گیری بیشتر قالب‌های شعری (۲) رواج داستان‌سرایی و منظومه‌های داستانی (۳) توجه بیشتر به آرایه‌های ادبی (۴) به‌کارگیری ردیف‌های فعلی و اسمی دشوار در شعر
ویژگی‌های فکری	(۱) ورود اصطلاحات عرفانی (۲) فراوانی وعظ و اندرز در شعر (۳) فاصله‌گرفتن غزل از عشق زمینی (۴) رواج هجو در شعر (۵) رواج حس دینی (۶) رواج مفاخره، شکایت و انتقاد اجتماعی

ویژگی‌های عمده نثر فارسی در این دوره

- ۱ استفاده از آرایه‌های ادبی: موازنه / سجع / مراعات نظیر / تشبیه
- ۲ حذف افعال به قرینه
- ۳ کاربرد لغات مهجور عربی، ترکی، مغولی و اصطلاحات علمی و فنی
- ۴ رواج نثر داستانی، تمثیلی و عرفانی
- ۵ آوردن مترادف‌ها و توصیف‌های فراوان
- ۶ کاربرد آیات / احادیث / اشعار در متن
- ۷ استفاده از ترکیبات دشوار

برخی از آثار منثور در این دوره: قابوسنامه / تاریخ بیهقی / چهار مقاله نظامی عروضی / مقامات حمیدی / کلیله و دمنه

♦♦ درس ۱۱: قافیه ♦♦

قافیه واژه‌ای است که در پایان مصراع یا نیم مصراع‌ها می‌آید و حروف پایانی آن‌ها مشترک است. مانند سلامت و ملامت. ردیف، کلمه یا کلماتی است که بعد از واژه قافیه عیناً از نظر لفظ و معنا تکرار می‌شود.

حروف قافیه

حرف یا حروف مشترکی که در آخر واژه‌های قافیه می‌آید.

عاشقم بر همه عالم که همه عالم از اوست
قافیه ردیف

مثال به جهان خرم از آنم که جهان خرم از اوست
قافیه ردیف

حروف قافیه: «تم»

قواعد قافیه:

قاعده ۱: هر یک از مصوت‌های «ا» و «و» می‌توانند به تنهایی اساس قافیه قرار بگیرند.

مثلاً در بیت زیر واژه‌های رعنا و ما هم قافیه هستند و حرف مشترک آن‌ها مصوت «ا» است: صبا به لطف بگو آن غزال رعنا را / که سر به کوه و بیابان، تو داده‌ای ما را

قاعده ۲: گاهی یک مصوت با یک یا ۲ صامت پس از خود، قافیه می‌سازد:

کی شعر تر انگیزد خاطر که حزین باشد / یک نکته از این معنی گفتیم و همین باشد

واژه‌های قافیه: حزین / همین

حروف قافیه: «ین» (مصوت + صامت)

تبصره: به آخر قافیه ممکن است یک یا چند حرف الحاق شود. حروف الحاقی نیز جزء حروف مشترک قافیه‌اند.

ای پادشه خوبان داد از غم تنهایی / دل بی تو به جان آمد وقت است که بازایی

۱ + بی ← حرف قافیه

۱ ← حرف اصلی

بی ← حروف الحاقی

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

علوم و فنون ادبی

حروف الحاقی:

- ۱ شناسه‌ها
- ۲ ضمائر متصل
- ۳ پسوندها
- ۴ مخفف صیغه‌های زمان حال بودن (م / ی / یم / ید / ند /)
- ۵ «ی» آخر بعضی از واژه‌های مختوم به «ا» و «و» مثلاً واژه‌هایی مثل خدای / جای / موی / بوی
- ۶ نشانه‌های جمع: ان / ات / ین
- ۷ «ن» نشانه مصدر: دیدن، چیدن و ...

برای پیدا کردن قافیه هر شعر ابتدا به سراغ ردیف می‌رویم بعد سراغ واژه‌های قافیه می‌رویم و در آن‌ها اول حروف الحاقی و سپس حروف اصلی را مشخص می‌کنیم.

قافیه درونی:

وقتی درون مصراع‌ها قافیه بیاوریم، قافیه درونی داریم: مرده بدم زنده بدم گریه بدم خنده شدم / دولت عشق آمد و من دولت پاینده شدم
ذوقافیتین، بعضی ابیات دو قافیه دارند به این‌ها ذوقافیتین می‌گوییم: آتش است این بانگ نای و نیست باد / هر که این آتش ندارد نیست باد
قافیه در شعر نو، قافیه در شعر نو اختیاری است و شاعر در هر مصراع می‌تواند قافیه بیاورد و محدودیت شعر کهن را ندارد.

- شکل نوشتاری حروف قافیه باید مشابه و همسان باشد. مثلاً از نظر آوایی واژه‌های «حَضِیض، لَذِیظ، غَلِیظ» می‌توانند با «مَشْک بیزو خیز» هم قافیه شوند. اما به دلیل این که شکل نوشتاری آن‌ها متفاوت است قافیه کردن آن‌ها درست نیست.
- قدما آخرین حرف اصلی قافیه را حرف روی می‌نامیدند. ← حزین / همین ← حرف روی «ن»
- تکات دیگر: در «نکاشت» و «برداشت» «اشت» حروف قافیه است طبق مصوت + صامت + صامت
- الحاقی را جزء حروف قافیه حساب می‌کنیم ولی برای مشخص کردن قاعده ۱ و ۲، الحاقی را حذف می‌کنیم.
- وجود قافیه در شعر سنتی اجباری است.
- اگر حروف الحاقی داشته باشیم ← قاعده براساس تبصره حساب می‌شود.
- اگر شعری ذوقافیتین باشد، ردیف می‌تواند بین ۲ قافیه قرار بگیرد.

درس ۱۲: جناس و انواع آن

به دو کلمه هم‌جنس و همسان، جناس می‌گویند. ارزش جناس به موسیقی و آهنگی است که در کلام خلق می‌کند.

همسان (تام): یکسانی دو واژه در تلفظ، با معانی متفاوت. ارزش موسیقایی بسیار زیادی دارد. مثال: برادر در بند خویش است، نه برادر، نه خویش است.	جناس
اختلافی: ناهمسانی واژه‌ها در یک واج اول، آخر، وسط (به جز مصوت کوتاه) مثال: مگذران روز سلامت به سلامت، حافظ افزایشی: ناهمسانی واژه‌ها در تعداد واج. مثال: اگر مر او را این نظر بودی مدام / چون ندیدی زیر مشتی خاک، دام؟ حرکتی: ناهمسانی واژه‌ها در مصوت‌های کوتاه. مثال: که بسی گِل پدمد باز و تو در گِل باشی.	ناهمسان (نافص)

اشتقاق: هم‌ریشه بودن واژه‌ها در حروف اصلی را اشتقاق می‌نامند. این هم‌ریشگی بر موسیقی سخن می‌افزاید.
مثال: ز مشرق سر کوی، آفتاب طلعت تو / اگر طلوع کند طالع‌م همایون است.

طلعت، طلوع، طالع در سه صامت «ط، ل، ع» مشترک‌اند.

جناس میان دو واژه را زمانی جناس ناقص می‌خوانیم که اختلاف آن‌ها بیش از یک حرف نباشد.
تکات دیگر: گاهی دو واژه هم‌ریشه تنها در یک حرف با هم اختلاف دارند، در این حالت هم جناس دارند هم اشتقاق.

پایه دوازدهم

درس ۵: اختیارات زبانی

اختیار حذف همزه

ملاک ما در تعیین هجاها و وزن شعر، شکل خواندن و صورت آوایی ابیات است، نه نوشتار. یکی از جاهایی که باید به این موضوع دقت کنیم در واژه‌ها و گاه تکواژهایی است که با همزه شروع می‌شوند؛ همان همزه‌ای که می‌خوانیم، ولی نمی‌نویسیم.

با یک مثال این موضوع را روشن می‌کنیم. این عبارت را در نظر بگیرید: از آن طرف.

این عبارت، چهار هجا دارد. هجای دوم را اگر با همزه بخوانیم، چهار هجای ما به این صورت خواهد بود:

از	آن (ا + ن)	ط	رف
—	—	U	—

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

علوم و فنون ادبی

اما یک امکان دیگر نیز وجود دارد. این که یک صامت از هجای قبلی را بچسبانیم به مصوّت بعد از همزه و عملاً همزه را حذف کنیم؛ این شکلی:

آ (ء + —)	زان	طّ	زف
U	—	U	—

بنابراین در آغاز هجاهایی که با همزه شروع شده، دو احتمال هست؛ همزه حذف شده باشد، یا نشده باشد. برای این که در مصراع‌های هموزن، به برابری تعداد و ترتیب نوع هجاها برسیم، به این احتمال باید دقت کنیم. اختیار حذف همزه، عملاً این امکان را به شاعر می‌دهد که هجای بلند ماقبل از فتحه را کوتاه و هجای کشیده ماقبل فتحه را بلند کند.

مثال چند مثال غیر از مثال‌های کتاب درسی:

الا یا ایها الشاقی ادر کأساً و ناولها که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکل‌ها

از شکل درست خواندن مصراع نخست، وزن شعر به دست می‌آید:

آ	لا	یا	ای	ئ	هس	سا	قی	آ	در	ئا	شن	وَ	نا	ول	ها
U	—	—	—	U	—	—	—	—	—	—	—	U	—	—	—

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

در مصراع دوم سه واژه داریم که با همزه آغاز شده است. در صورتی که هجای بلند یا کشیده ماقبل آن هجاها، با وزنی که به دست آورده‌ایم، مطابقت نکند، باید احتمال اعمال اختیار حذف همزه را بدهیم. نخست هجاها را بدون حذف همزه در نظر می‌گیریم:

ک	عشق	آ	سان	ن	مود	او	ول	وَ	لی	أف	تاد	مش	کل	ها
U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	—	—	—

هجاهای کشیده پیش از «آ» و «او»، با وزن شعر مطابق نیستند. در صورتی که به جای این دو هجای کشیده، هجای بلند داشته باشیم، وزن شعر درست می‌شود؛ بنابراین یک صامت از انتهای این دو هجای کشیده را جایگزین مصوّت همزه در هجای بعدی می‌کنیم و وزن جفت‌وجور می‌شود:

ک	عش	قا	سان	ن	مو	ذو	ول	وَ	لی	أف	تاد	مش	کل	ها
U	—	—	—	U	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

— اختیار تغییر کمیت مصوّت‌ها —

۱. بلند تلفظ کردن مصوّت کوتاه انتهای کلمه

(الف) کسره اضافه و صفت

به نام خداوند جان آفرین / حکیم سخن در زبان آفرین

این نخستین بیت بوستان سعدی است. وزن بوستان سعدی، مانند شاهنامه فردوسی چنین است:

فعولن فعولن فَعْل — U — U — U — U —

بنابراین هر دو مصراع با یک رکن «فعولن (U —)» آغاز می‌شود. اگر نوع سه هجای نخست هر دو مصراع را به شکل عادی تعیین کنیم، به ترتیب یک هجای کوتاه و دو بلند نمی‌رسیم:

پ	نا	م
خ	کی	م
U	—	U

سومین هجا کوتاه شد. از آن‌جا که این هجا، هجای کوتاه انتهای کلمه است، این اختیار برای شاعر بوده که مصوّت پایانی واژه و عملاً هجای پایانی را بلند تلفظ کند. این بلند تلفظ کردن، نمود آوایی دارد؛ یعنی وقتی شعر را می‌خوانید، این هجاها و مصوّت را با امتداد بیشتری نسبت به حالت معمولی بیان کنید تا حس کنید که «پ نا م» و «ح کی م» در این‌جا معادل رکن فعولن هستند:

پ	نا	م
خ	کی	م
U	—	—

(ب) مصوّت ضمه (ـَ) تلفّظ شده بر «و» عطف

حالا بپردازیم به بیت نخست شاهنامه:

به نام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد

پ	نا	م	خ	دا	ون	د	جا	ئ	خ	رد
U	—	—	U	—	—	—	—	—	—	—

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

علوم و فنون ادبی

مطابق آن چه در بیت بوستان بیان شد، هجای «م» و مصوّت آن، در این بیت نیز باید بلند تلفظ بشود تا شعر روی وزن باشد. اما اگر هجای «ن» کوتاه خوانده شود، باز هم با وزن شعر که فعولن فعولن فعل است، مطابقت نمی‌کند. در این‌جا نیز شاعر با به کار بستن اختیار بلند تلفظ کردن مصوّت و در نتیجه هجای کوتاه انتهای کلمه، برابری موسیقایی و عروضی را ایجاد کرده است:

پ	نا	م	خ	دا	ون	د	جا	ن	خ	رد
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-

پ) مصوّت هجای کوتاه متعلق به خود واژه

در دو مورد قبلی دیدیم که مصوّت کوتاهی به واژه افزوده شد و هجای کوتاه پایانی عملاً بخشی از خود واژه نبود؛ اما هجای کوتاه پایانی که قابلیت تلفظ به صورت هجای بلند را دارد، می‌تواند بخشی از خود واژه نیز باشد.

مثال

گر مخیر بکنندم به قیامت که چه خواهی دوست ما را و همه نعمت فردوس شما را

گر	م	خ	ب	ج	م	ت	پ	د	ن	ک	ب	ج	خ	م
-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-	U	-

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

دوست	ما	را	و	ه	م	ن	ت	ف	پ	د	س	م	ا	ر
U	-	U	U	U	U	-	U	U	-	U	-	U	-	U

اگر مصوّت هجای «م» در پایان واژه «همه» کوتاه خوانده شود، این هجا هم کوتاه خواهد بود و با وزن شعر منطبق نمی‌شود. در این‌جا نیز این مصوّت و تبع آن هجای کوتاه مطابق اختیار زبانی، بلند تلفظ شده است:

دوست	ما	را	و	ه	م	ن	ت	ف	پ	د	س	م	ا	ر
U	-	U	U	U	U	-	U	U	-	U	-	U	-	U

۲- کوتاه تلفظ کردن مصوّت بلند انتهای کلمه

وقتی بعد از کلمات مختوم به مصوّت «ای» و کلمات چندهجایی مختوم به مصوّت «او» و کلمه تک‌هجایی «سو»، مصوّت دیگر بیاید، شاعر اختیار دارد مصوّت را سریع تلفظ کند و در نتیجه آن مصوّت بلند به مصوّت کوتاه تبدیل می‌شود. در این موارد یک صامت میانجی (غالباً «ی») بین دو مصوّت مورد اشاره خواهد آمد:

به صفت کشتی نوحم که به باد تو روانم چو مرا باد تو دادی مده ای دوست به بادم (مولوی)

پ	ص	فت	کش	ی	ن	ح	ک	ب	با	د	ت	ر	وا	نم
U	U	-	U	U	-	U	U	-	U	-	U	U	-	-
ج	م	را	باد	ت	دا	دی	م	د	هی	دوست	ب	با	دم	

در این بیت مولوی، دو اختیار بلند تلفظ کردن مصوّت و هجای کوتاه انتهای کلمه در مصراع نخست و اختیار حذف همزه در مصراع دوم اعمال شده تا همه هجاها با وزن شعر منطبق باشند؛ فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن.

تنها هجای بلند «تی» که پس از آن «ی» میانجی و کسره آمده با وزن شعر مطابق نیست. پس باید این مصوّت و هجا را با افزایش سرعت تلفظ، کوتاه تلفظ کنیم تا وزن درست شود:

پ	ص	فت	کش	ب	ی	ن	ح
U	U	-	-	U	U	-	-

= فاعلاتن فاعلاتن

جنگ چون در رسن کعبه زدم گیسوی چنگ نگیرم پس از این (خاقانی شروانی)

چنگ	چن	در	ر	سن	ن	ک	ب	ز	دم
U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
گی	سو	ی	چنگ	ن	گی	رم	پ	ز	زین

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

علوم و فنون ادبی

برای این که وزن این شعر که «فاعلاتن فَعَلاتن فَعْلان» باشد، دو اختیار بلند تلفظ کردن هجای کوتاه انتهای کلمه و دو اختیار حذف همزه اعمال شده است؛ اما هجای «سو» اگر بلند تلفظ شود، با وزن جور در نمی آید. این هجا نیز باید مطابق اختیار تازه معرفی شده کوتاه خوانده شود تا وزن شعر به دست بیاید:

گِی	سُ	ی	چَنگ	نَ	گِی	رَم	پَ	زَ	زین
-----	----	---	------	----	-----	-----	----	----	-----

قالب خاکی سوی خاکی فکند جان و خرد سوی سماوات برد (رودکی)

قا	ل	پ	خا	کی	سُ	ی	خا	کی	فِ	کند
—	U	—	—	—	U	—	—	—	—	—
جا	نُ	خ	رد	سو	ی	سَ	ما	وا	تَ	برد

اگر هجای «سو» در این بیت که وزن آن «مفعّلان مفعّلان فاعلن» است، بلند خوانده شود، مصراع نخست روی وزن نخواهد بود. باز هم از اختیار پیش گفته بهره می‌بریم و «سو» و مصوّت آن را در مصراع نخست کوتاه می‌کنیم تا شعر روی وزن دربیاید. این در حالی است که «سو» در مصراع دوم باید بلند خوانده شود و این تأکیدی است بر این که اختیارات یعنی امکان تلفّظ به دو صورت، بسته به وزن شعر:

قا	ل	پ	خا	کی	سُ	ی	خا	کی	فِ	کند
—	U	—	—	—	U	—	—	—	—	—

تمام اختیاراتی که در این درس بیان شد در این بیت حافظ به کار رفته:

اگر آن ترک شیرازی به دست آرد دل ما را به خال هندویش بخشم سمرقند و بخارا را

آ	گر	آن	تر	کِ	شید	را	زی	پ	دس	تا	رد	دِ	ل	ما	را
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
پ	خا	ل	هند	دُ	یش	بخد	شم	سد	مر	قت	دُ	پَ	خا	را	را

تا: حذف همزه / «ل» و «دُ»: بلند تلفظ کردن مصوّت و هجای کوتاه انتهای کلمه / ذ: کوتاه تلفظ کردن مصوّت و هجای انتهای کلمه که مصوّت دیگری به همراه صامت «ی» میانجی پس از آن آمده است.

نکته

مصوّت «ای» که در آغاز یا میان کلمه آمده و پس از آن مصوّت دیگری می آید، بنا به قاعده کوتاه تلفظ می‌شود و این مورد از اختیارات شاعری محسوب نمی‌شود:

بیا	پ	یا
—	U	—

سراسر کان گیتی پر ز مس شد ز مس هم زر نیامد کیمیا کو؟ (سنایی غزنوی)

سَ	را	سر	کا	نِ	گِی	تِی	پر	ز	مس	شد
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ز	مس	هم	زر	نت	یا	مد	کی	مِ	یا	کو

در این بیت سنایی غزنوی که بر وزن «مفاعیلن مفاعیلن فعولن» است، هجای «می» در میانه واژه «کیمیا» به صورت سریع و معادل یک هجای کوتاه و دارای مصوّت کوتاه تلفظ می‌شود. از آن جا که این یک اختیار نیست، در هر بیت دیگری هم همین قاعده برقرار خواهد بود.

چند مثال دیگر برای این حالت:

خیابان: خ یا بان / سیاست: س یا ست / تربیت: تر یا یت / مرثیه: مر یا ِی

درس ۶: نقش و نقش‌های متافرض نما

(الف) معنی کلمه: لَفّ به معنای پیچیدن و نشر به معنی گسترش دادن است.

(ب) تعریف: قبل از این که تعریف راجع لَفّ و نشر را بنویسیم به یک مثال توجه کنید:

تصوّر کنید دو خواهر با همسر و فرزندان‌شان عازم سفر هستند. خانواده‌ها هر کدام با ماشین خودشان می‌آیند و دم در خانه مادر بزرگ با هم قرار می‌گذارند. از آن جا، جوان‌ها با یک ماشین و پدر و مادرها با ماشین دیگری عازم مقصد می‌شوند و دوباره در مقصد به هم می‌پیوندند. این جا لَفّ و نشر رخ داده است.

در لَفّ و نشر شاعر یا نویسنده دو یا چند لفظ ذکر می‌کند (خاله‌ها و همسرانشان سوار ماشین می‌شوند)، سپس دو یا چند لفظ دیگر می‌آورد که هر کدام به یکی از لفظ‌های گروه اول مربوط هستند (خاله‌زاده‌ها سوار ماشین بعدی می‌شوند). معمولاً معنی بخش اول ناتمام است و با اضافه شدن بخش دوم تکمیل می‌شود (تا همه نرسند از ناهار خبری نیست). گروه اول را لَفّ و گروه دوم را نشر می‌نامیم.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

علوم و فنون ادبی

مثال،

با آن که جیب و جام من از مال و می تهی است
یعنی، جیب من از مال و جام من از می تهی است.

(ج) انواع:

۱) لغت و نشر مرتب، لغّها به ترتیب با نشرها مرتبط هستند:

- ای نور چشم مستان در عین انتظام
- از عفو و خشم تو دو نمونه است روز و شب
- به روز نبرد آن یل ارجمند
- برید و گسست و شکست و بیست
- جنگی حزین و جامی بنواز یا بگردان (حافظ)
- وز مهر و کین تو دو نمونه است شهد و سم (انوری)
- به شمشیر و خنجر به گرز و کمند
- یلان را سر و سینه و پا و دست (فردوسی)

۲) مشوّش، لغّها به صورت نامرتب با نشرها مرتبط هستند:

آن نه زلف است و بناگوش که روز است و شب است (سعدی)

تضاد:

آوردن دو یا چند کلمه در سخن که از نظر معنی عکس یا ضدّ همدیگر باشند:

تا دل به تو پیوستم راه همه دربستم
آن همه ناز و تنعم که خزان می‌فرمود

متناقض‌نما (پارادوکس)،

اگر دو واژه یا دو معنی متضاد را به گونه‌ای متناقض در کلام کنار هم بیاوریم، آرایه متناقض‌نما یا پارادوکس را ساخته‌ایم. مثال:

کی شود این روان من ساکن این چنین ساکن روان که منم (مولوی)

ز دو چشم خون‌فشانم، هله ای نسیم رحمت

(توتیا برای چشم مفید بوده؛ شاعر می‌خواهد «غبار» را به عنوان توتیا استفاده کند. در حالی که غبار چشم را می‌سوزاند. تشبیه دو امر متضاد به یکدیگر، متناقض‌نما می‌سازد.)

از این سست روان در دیده شاه ز هر موجی هزاران نیش می‌رفت (حمیدی شیرازی)

(کار سد، جلوگیری از حرکت و روان‌بودن است. شاعر در استعاره‌ای که برای رود سند آورده، صفت «روان» را به سد نسبت داده است.)

عاقبت از خامی خود سوخته رهروی کبک نیاموخته (جامی)

(شاعر «خامی» را عامل «سوختن» قرار داده است. رابطه علت و معلولی میان دو امر متضاد، غیرمنطقی است و متناقض‌نما می‌سازد. مثل این که بگوییم «در اثر آلودگی هوا، پر از شادایی شدم و با تنفس عمیق و ممتد از آن هوا لذت بردم.»)

فرق متناقض‌نما و تضاد:

تضاد: آوردن دو امر متضاد، بدون تناقض و در دو موقعیت و شرایط متفاوت.

متناقض‌نما: تضاد در یک امر و در یک موقعیت و شرایط ← برانگیختن اعجاب از راه خلاف عرف، عادت و منطق

جامعه‌شناسی

پایه دهم

درس ۱۳: هویت ایرانی (۱) (هویت فرهنگی ایرانی)

– هویت ایرانی در گذر زمان، چه تحولاتی به خود دیده است؟ –

- قبل از ظهور اسلام → قبل از ظهور اسلام، هویت ایرانی، هویت توحیدی، دینی و در مواردی آمیخته با اساطیر بود.
- قوام مختلف ایرانی با آن که هویت‌های اجتماعی متفاوتی داشتند، در عقاید و ارزش‌های آیین زرتشت که با آموزه‌های اساطیری درآمیخته بود، هویت فرهنگی واحدی پیدا کردند.
- ایرانیان پس از آشنایی با اسلام، عناصر مشترکانه و اساطیری هویت خود را کنار گذاشتند و به تفسیر توحیدی از هویت خویش دست یافتند.
- بعد از ظهور اسلام → عقاید و ارزش‌های توحیدی اسلام → ایران را به جهان اسلام ملحق ساخت.
- برخی از نمونه‌های حضور مؤثر ایرانیان در فرهنگ اسلامی:
- ۱) زبان فارسی دری به دلیل مشارکت فعال ایرانیان در حیات فکری جهان اسلام، از محدوده زبان سیاسی مشترک اقوام ایرانی فراتر رفت و به عنوان زبان دوم جهان اسلام در مناطقی از این جهان گسترش یافت.
- ۲) حکیمان و شاعران ایرانی، خدماتی ارائه دادند و معارف و هنرهای تولید کردند که سایر مسلمانان برای دستیابی به آن‌ها، نیازمند آموختن زبان فارسی بودند.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

جامعه‌شناسی

- بخش‌های مختلف جهان اسلام و از جمله ایران در تاریخ اسلامی خود با هجوم نظامی و سیاسی اقوام مختلف مواجه شده است و در برابر هر کدام از این هجوم‌ها، واکنش‌هایی را داشته است:
 - ۱ در جنگ‌های صلیبی ← به دفع مهاجمان پرداخت.
 - ۲ در حمله مغول ← مهاجمان را درون خود هضم و جذب کرد.
 - ۳ مواجهه با جهان غرب ← تجربه جدیدی است که هنوز به پایان نرسیده است.
- قدرت سیاسی و نظامی غرب در نخستین رویارویی‌ها با جهان اسلام ← بخش‌هایی از ذهنیت مسلمانان را به خودباختگی فرهنگی دچار ساخت ← این امر سبب شد، تصویری که شرق‌شناسان و تاریخ‌نگاران غربی از هویت جهان اسلام القا کردند، در جوامع اسلامی از جمله ایران رواج یابد.
 - توحیدی یا اساطیری نیست.
 - مطابق با این تصویر، هویت فرهنگی جوامع اسلامی ← سکولار و دنیوی و محدود به ابعاد تاریخی و جغرافیایی است.
 - قوم‌گرایانه و ناسیونالیستی است.
- متفکران ایرانی در نقد رویکرد تقلیدی به فرهنگ غرب و هویت‌های کاذبی که از این طریق ساخته می‌شد، آثاری با عناوینی نظیر غرب‌زدگی و بازگشت به خویش پدید آوردند.
 - برخی از اندیشمندان اسلامی، کتاب‌هایی درباره خدمات متقابل اسلام و ایران و همچنین فطرت و خویش الهی انسان تدوین کردند.

نکته

- هویت فرهنگی هر جامعه، بر مدار عقاید و ارزش‌های اجتماعی کلان آن شکل می‌گیرد. این هویت، دارای ابعاد تاریخی و جغرافیایی است.
- بعد جغرافیایی هویت جامعه ← مکان و سرزمینی است که احساس خاصی را در افراد جامعه به وجود می‌آورد. (وطن)
- بعد تاریخی هویت جامعه ← سرگذشت و سرنوشت اعضای یک جامعه است که به صورت خاطره‌ای مشترک از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود.

انقلاب اسلامی چه تأثیری بر هویت ایرانی دارد؟

- از مهم‌ترین تحولات در هر جهان اجتماعی محسوب می‌شوند.
 - انقلاب‌ها ← پیامدهای انقلاب‌ها را به شیوه‌های مختلفی دسته‌بندی می‌کنند.
 - مثال پیامدهای کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت
 - یا مثل پیامدهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ...
 - شعارهای انقلابی، تبلور تحولات هویتی هستند.
- حاصل یک سده مقاومت هویت اسلامی ایران در برابر هجوم سیاسی و اقتصادی غرب بود.
 - بازگشت ایران به اسلام ← بازگشت به یک خویشتن صرفاً تاریخی و جغرافیایی که با اندیشه‌های دنیوی غربی تفسیر می‌شد، نبود.
 - بلکه بازگشت به خویشتن توحیدی و الهی بود.
- جامعه ایران به رهبری امام خمینی (ره) و با استفاده از آموزه‌های قرآن و اهل بیت (ع)، به هویت اسلامی خود بازگشت و تاریخ و جغرافیای خود را ذیل آسمان معنوی توحید قرار داد. ← به این ترتیب
 - از مرزهای خود در برابر جهانی که در مقابل او صف کشیده بودند، به مدت هشت سال دفاع کرد.
 - این انقلاب، علاوه بر تأثیر در جامعه ایران، بر جهان اسلام و جهان غرب نیز تأثیر گذاشت.
- تأثیرات انقلاب اسلامی ایران بر جهان اسلام
 - جامعه ایران با بازگشت به هویت اسلامی خود که هویتی مستقل، فعال و اثرگذار است، به صورت قلب تپنده پایداری اسلامی درآمد.
 - جهان اسلام اینک با الهام‌گرفتن از انقلاب اسلامی ایران، هویت خود را بیرون از تصاویری که جهان غرب ارائه می‌کرد، جست‌وجو می‌کند و ← به این ترتیب اسلام به عنوان یک قطب فرهنگی جدید ظاهر می‌گردد.
- تأثیرات انقلاب اسلامی ایران بر جهان غرب
 - افق‌های جدیدی را به روی اندیشمندان جهان غرب گسترده است.
 - نظریه پردازان غربی را که طی قرن بیستم، سکولاریسم (دنیوی‌شدن) را سرنوشت مشترک و حتمی بشریت می‌دانستند، به تأمل و بازبینی نظریات پیشین خود فراخوانده است.
 - مثال، مسئله‌شدن حجاب در کشورهای اروپایی

درس ۱۵: هویت ایرانی (۳) (هویت سیاسی ایران)

چه رابطه‌ای میان جهان اجتماعی و نظام سیاسی آن وجود دارد؟

- هر جهان اجتماعی، علاوه بر هویت فرهنگی از هویت سیاسی نیز برخوردار است. ← به همین دلیل در معرفی هر جامعه، از ویژگی‌های سیاسی از جمله نظام سیاسی آن نیز یاد می‌کنند.
- بررسی چند مفهوم مرتبط با سیاست
 - هرگاه موجودی بتواند کاری را با آگاهی و اراده خود انجام دهد، دارای قدرت است؛ انسان به دلیل این‌که کارهای خود را با علم و اراده انجام می‌دهد، کنشگری قدرتمند است.
 - فردی، قدرت فردی انسان محدود است؛ به گونه‌ای که نمی‌تواند همه نیازهای خود را به تنهایی برآورده سازد و به دیگران محتاج است.
 - انواع قدرت انسان ← اجتماعی، قدرت اجتماعی، هنگامی پیدا می‌شود که انسان برای رسیدن به اهداف خود، بتواند بر اراده دیگران تأثیر بگذارد و کار ارادی آنان را به خدمت بگیرد.
 - ۱ قدرت
 - کسانی که در زندگی توانایی تأثیرگذاری بیشتری بر اراده دیگران دارند، از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردار هستند.
 - تکات
 - ۱) کسانی که در زندگی توانایی تأثیرگذاری بیشتری بر اراده دیگران دارند، از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردار هستند.
 - ۲) علاوه بر افراد، نهادها و سازمان‌ها و جوامع نیز دارای قدرت اجتماعی هستند.

- تنها راه تأثیرگذاری بر اراده دیگری (برای رسیدن به قدرت اجتماعی)، جلب تبعیت اوست. **یعنی** او باید بپذیرد مطابق آن چه از او می خواهیم عمل کند به همین دلیل **قدرت اجتماعی** بدون پذیرش و توافق دیگران پدید نمی آید.
- تبعیت اراده یک انسان از انسان دیگر به دو صورت می تواند باشد:
- الف) **تبعیت با کراهت**، وقتی است که تبعیت ناشی از ترس و تهدید باشد.
- ب) **تبعیت با رضایت**، وقتی است که شخص با میل درونی، مطابق اراده دیگری عمل کند.
- ۲) مقبولیت و اقتدار**
- قدرت مقبول: قدرتی که بدون استفاده از تهدید و با رضایت طرف مقابل به دست می آید، قدرت مقبول است.
- اقتدار: قدرتی که با مقبولیت همراه باشد و به صورت رسمی پذیرفته شده باشد، اقتدار نامیده می شود.
- مدار مقبولیت، خواست و اراده کسانی است که قدرت بر آن ها اعمال می شود.
- مدار مشروعیت، حق و باطل بودن است.
- ۳) مشروعیت قدرت**
- اگر قدرت موافق حکم و قانون و اراده تشریعی خداوند اعمال شود، مشروعیت حقیقی دارد.
- اگر قدرت مبتنی بر ایدئولوژی های ساختگی بشری باشد، مشروعیت دروغین دارد.

نکته

رابطه مقبولیت و مشروعیت قدرت، مقبولیت و مشروعیت حقیقی می توانند با هم باشند و در برخی موارد نیز جدا از یکدیگر باشند.

جایی که قدرت مطابق حکم و قانون الهی باشد و تبعیت از قانون نیز با رضایت و میل همراه باشد **اقتدار و قدرت، هم مشروعیت دارد و هم مقبولیت.**

هنگامی که قدرت برخلاف حکم و قانون الهی باشد و تبعیت از قدرت هم از روی احساس رضایت باشد **اقتداری غیرمشروع شکل می گیرد.**

- هرگاه قدرت برای رسیدن به هدفی معین سازمان پیدا کند، سیاست پدید می آید.
- ۴) سیاست**
- سیاست، اعمال قدرت سازمان یافته برای دستیابی به هدفی معین است.
- سیاست در معنای عام خود، شامل هر نوع تدبیر و سامان دادن قدرت است.
- هر جهان اجتماعی به تناسب هویت و فرهنگ خود، آرمان ها و ارزش های ویژه ای دارد و نمی تواند بدون سیاستی مناسب به ارزش ها و آرمان های خود دست یابد.
- مجموعه سازوکارهایی که برای اعمال سیاست های جهان اجتماعی وجود دارد، نظام سیاسی را شکل می دهد.
- ۵) نظام سیاسی**
- در یک جهان اجتماعی، نظام سیاسی نمی تواند مستقل از نظام های دیگر مانند نظام فرهنگی و اقتصادی باشد. **بنابراین** نظام سیاسی بر نظام های دیگر اثر می گذارد و از آن ها تأثیر می پذیرد.
- مثال ۱، تشکیل اتحاد جماهیر شوروی، مزرعه داری دولتی و اشتراکی رایج شدند. این مثال نشان دهنده تأثیر نظام سیاسی بر نظام اقتصادی است.
- مثال ۲، وجود شعار «جدایی دین از سیاست» بر سر در کلیسایی در فرانسه، نشان دهنده تأثیر نظام سیاسی بر نظام فرهنگی است.
- نظام فرهنگی عقاید، ارزش ها و اصول حاکم بر نظام سیاسی را تعیین می کند.
- اگر عملکرد نظام سیاسی در جهت عقاید و ارزش های فرهنگی جامعه باشد **نظام فرهنگی اقتدار نظام سیاسی بر تأمین می کند.**
- اگر نظام سیاسی به دلایل داخلی و یا تحت تأثیر فشار عوامل خارجی، از اصول و ارزش های فرهنگی خود عدول کند **نظام فرهنگی اقتدار نظام سیاسی را کاهش می دهد.**
- نظام سیاسی اگر به ارزش های فرهنگی جامعه وفادار بماند، با استفاده از مدیریت سیاسی خود **به بسط و توسعه فرهنگ کمک می کند.**
- اگر نظام سیاسی از ارزش ها و آرمان های فرهنگی دور شود **زمینه تعارضات، زلزله و بحران های فرهنگی و هویتی را پدید می آورد.**
- تأثیر نظام سیاسی بر نظام فرهنگی**

نظام های سیاسی چه انواعی دارند؟

نظام های سیاسی را براساس ملاک های گوناگون به انواع مختلفی دسته بندی می کنند. ملاک های دسته بندی نظام های سیاسی در جدول زیر آمده است:

ملاک تقسیم بندی	انواع
براساس کمیت افراد تأثیرگذار (تعداد حاکمان)	۱) نظام ها و حکومت هایی که در آن تنها اراده یک فرد تأثیرگذار است. ۲) نظام هایی که تنها یک اقلیتی از مردم در آن تأثیرگذارند. ۳) حکومت هایی که در آن ها اکثریت مردم در سرنویشت سیاسی خود اثرگذارند.
براساس روش تصمیم گیری (روش حکومت)	۱) کسانی که در تصمیم گیری های سیاسی دخیل هستند، براساس خواسته ها و اغراض خود تصمیم می گیرند. ۲) کسانی که در تصمیم گیری های سیاسی دخیل هستند، بر مدار حقیقت و فضیلت و با موازین عقلی تصمیم می گیرند.
براساس دینی یا دنیوی بودن	۱) حکومت هایی که براساس سنت و قانون الهی عمل می کنند. ۲) حکومت هایی که براساس سنت و قانون الهی عمل نمی کنند.

– دسته‌بندی ارسطو از انواع نظام‌های سیاسی –

ارسطو از دو ملاک اول و دوم (تعداد حاکمان و روش حکومت) برای دسته‌بندی نظام‌های سیاسی استفاده می‌کند و از شش نوع حکومت نام می‌برد.

تعداد حاکمان	شیوه حکومت	براساس فضیلت	براساس خواست و میل حاکم
فرد		موناشری	تیرانی (استبدادی)
اقلیت		آرستوکراسی	الیگارشی
اکثریت	پولیتی (جمهوری): حکومتی است که در آن اکثریت مردم براساس حقیقت و فضیلت حضور و فعالیت دارند.	دموکراسی: به معنای حاکمیت مردم است و در این نوع حاکمیت، مردم براساس خواسته‌ها و تمایلات خود حکومت می‌کنند.	

– دسته‌بندی فارابی از نظام‌های سیاسی –

فارابی با استفاده از دو ملاک اول (تعداد حاکمان و روش حکومت) و افزودن ملاک سوم (دینی یا دنیوی بودن)، از مدینه فاضله و جاهله نام می‌برد.
 مدینه فاضله ← جامعه‌ای الهی است که براساس سنت و قانون الهی شکل می‌گیرد. از نظر فارابی، حقیقت با اراده الهی تعیین می‌شود و با کمک عقل و وحی شناخته می‌شود.
 مدینه جاهله ← جامعه‌ای است که ارزش‌ها و آرمان‌های آن‌ها، عقلانی و الهی نباشد. فارابی جوامع جاهلی را براساس نوع آرمان‌ها و ارزش‌هایی که دارند، به اقسامی تقسیم می‌کند.

– تفاوت لیبرال دموکراسی و جمهوری اسلامی –

لیبرال دموکراسی	جمهوری اسلامی
معنا ← لیبرالیسم به معنای اباحت و مباح‌دانستن همه امور برای انسان‌هاست. دموکراسی به معنای حاکمیت مردم است.	معنا ← عنوان جمهوری در این ترکیب به معنای به رسمیت شناختن حضور مؤثر مردم در نظام سیاسی است. کلمه اسلامی در این ترکیب نشان‌دهنده این است که فعالیت مردم و نهادها بر مبنای عقاید و ارزش‌های اسلامی سازمان پیدا می‌کند.
این نظام سیاسی هیچ حقیقت و فضیلت فطری و جهان‌شمولی را به رسمیت نمی‌شناسد و حکومتی دنیوی و این‌جهانی است.	با خواست مردم و در ذیل مشیت الهی شکل می‌گیرند. در نظام اسلامی، با عقل و وحی شناخته می‌شوند. احکام و مقررات انسان‌ها مسئولیت شناخت و اجرای آن‌ها را دارند.
این نظام سیاسی، با فرهنگ جهان غرب که رویکردی دنیوی به عالم هستی دارد، سازگار است.	جمهوری اسلامی یا مردم‌سالاری دینی، نوعی نظام سیاسی است که در جهان اسلام مورد توجه امت اسلامی قرار گرفته است.
در اندیشه لیبرال دموکراسی نمی‌توان از مشروعیت حقیقی سخن گفت.	در این نظام، می‌توان از مقبولیت و مشروعیت حقیقی سخن گفت.

عبودیت، عدالت، آزادی، استقلال، امنیت، تأمین اجتماعی و تکافل عمومی، مشورت و مشارکت در امور عمومی و ... از جمله ارزش‌های اجتماعی اسلامی است.
 ارزش‌های نظام اسلامی ← ناظر به مسائل اجتماعی دنیوی هستند.
 براساس هستی‌شناسی توحیدی اغلب این ارزش‌ها ← تفسیری دنیوی و سکولار ندارند، بلکه سیرتی الهی و دینی دارند.
 به همین دلیل ← رفتاری صرفاً دنیوی نیست.
 عمل به آن‌ها ← یک وظیفه الهی است.
 مانند سایر عبادات، سبب تقرب انسان به خداوند می‌شود.
 در آموزه‌های اسلامی هنگامی که عبادات بعد اجتماعی وسیع‌تری پیدا می‌کنند، ارزش بیشتری می‌یابند.
 در برخی روایات، از مسئولیت مقابل امت و امام، به عنوان مهم‌ترین مسئولیت یاد شده است.
 امت اسلامی باید از پذیرش طاغوت و قدرت‌های غیرالهی خودداری کند و در شکل‌گیری امامت و ولایت الهی براساس موازین و ارزش‌های اسلامی، هوشمند و فعال باشد.

♦♦ درس ۱۶: هویت ایرانی (۱۶) (هویت جمعیتی و اقتصادی ایران) ♦♦

– جمعیت هر جامعه چه رابطه‌ای با هویت آن دارد؟ –

اهمیت جمعیت هر جامعه ← در معرفی جوامع، به ویژگی‌های جمعیتی آن‌ها مانند تعداد جمعیت، جوان و پیر بودن جمعیت و ... اشاره می‌کنند؛ زیرا ← جمعیت هر جامعه، که بخشی از هویت آن محسوب می‌شود.
 اولین شرط بقای هر جامعه، جمعیت آن است.
 گسترش هر جهان اجتماعی از طریق گسترش فرهنگ و معانی آن صورت می‌گیرد ← راه گسترش هر فرهنگ، شناختن (اندیشیدن)، پذیرفتن و عمل کردن به آن فرهنگ است. ← شناختن و عمل کردن صرفاً از عهده افراد و اعضای جهان اجتماعی (جمعیت آن جهان) برمی‌آید؛ به عبارت دیگر، اعضای جهان اجتماعی، حامل و عامل فرهنگ و معانی آن هستند. ← هر چه تعداد حامیان و عاملان یک فرهنگ (جمعیت آن فرهنگ) بیشتر باشد، آن فرهنگ بسط بیشتری می‌یابد.

نتیجه

افزایش جمعیت یک جهان اجتماعی، به منزله گسترش فرهنگ و معانی آن است.
 کاهش جمعیت یک جهان اجتماعی ← به منزله محدودشدن گستره آن جهان اجتماعی است.
 می‌تواند زمینه‌ساز بسط و تسلط جهان‌های اجتماعی دیگر باشد.
 از این رو ← تأمین جمعیت مناسب، برای جهان‌های اجتماعی، مسئله‌ای هویتی است.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

جامعه شناسی

- اهمیت تأمین جمعیت در اسلام -

- هدف اسلام، تأسیس جهان اجتماعی توحیدی و گسترش آن است. **لازمه تحقق این هدف** داشتن جمعیت مناسب است. از این رو پیامبر اسلام (ص) روز محشر، به کثرت پیروان خود مباحثات می کند.
- در اسلام در صورت وجود دو شرط، افزایش جمعیت ضروری است و در صورت فقدان هر کدام از این شرایط، جهان اجتماعی توحیدی نیست.
- ① فرهنگ و معنایی که با افزایش جمعیت بسط می یابد، فرهنگ حق باشد.
- در صورت فقدان این شرط **جامعه مشرک** پدید می آید. جامعه مشرک، جامعه ای است که براساس عقاید و ارزش های باطل شکل می گیرد.
- ② افراد و اعضای فرهنگ، حاملان و عاملان معانی حق باشند.
- در صورت فقدان این شرط **جامعه فاسق** پدید می آید. جامعه فاسق، جامعه ای است که اعضای آن عقاید و ارزش های حق را می شناسند ولی به آن ها پایبند نیستند.
- **نتیجه** در اسلام، هم کمیت جمعیت (تعداد لازم و کافی) و هم کیفیت جمعیت (حامل و عامل فرهنگ حق بودن) در بسط و تداوم هویت جهان اجتماعی توحیدی مؤثرند.

- سیاست های جمعیتی -

- فرزندان آوری نیاز فطری انسان ها و تأمین جمعیت از کارکردهای نهاد خانواده است. ممکن است جهان اجتماعی در مواقعی با کاهش یا رشد جمعیت مواجه شود.
- **مثال** امروزه جوامع غربی به علت هایی مانند بالارفتن سن ازدواج، افزایش بی ثباتی، فروپاشی خانواده ها و طلاق، رفاه طلبی، عاقبت طلبی، مصرف گرایی و به دنبال آن، هزینه پنداشتن فرزندان و با مسئله کاهش جمعیت و عوارضی چون پیری و سالمندی جمعیت مواجهند.

نکته

کاهش جمعیت، شاخص و نشانه جهان اجتماعی متجدد است.

- در مواقعی که جهان اجتماعی با کاهش یا رشد جمعیت مواجه است، نهاد سیاست (که مسئولیت هماهنگی نهادها را بر عهده دارد) برای حل مشکل جمعیت چاره اندیشی می کند و با همراهی و همکاری مردم تدابیر و راحل هایی را به اجرا درمی آورد که سیاست های جمعیتی نامیده می شود.

سیاست های کاهش:

دوره تاریخی	نتیجه
از سال ۱۳۴۵ تا پیروزی انقلاب	کاهش میزان رشد سالانه جمعیت از ۳/۱ به ۲/۷ درصد
از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۰	کاهش میزان رشد سالانه جمعیت از ۳/۹ به ۱/۳ درصد

سیاست های جمعیتی در ایران

سیاست های افزایشی:

از سال ۱۳۹۰ تجدید نظر در سیاست های کاهش جمعیت شروع شد.
در سال ۱۳۹۳ اصول کلی سیاست های جمعیتی کشور تصویب شد.

نکته

هرگونه اقدام به نابودی و حذف فیزیکی کل یا بخشی از جمعیت یک گروه بومی، قومی، مذهبی و ... نسل کشی یا پاک سازی نسل می گویند. پدیده نسل کشی در جهان، نشانگر ابعاد هویتی جمعیت است.

نسل کشی بومیان قاره آمریکا توسط اروپاییان

نسل کشی مسلمانان بوسنی

نسل کشی اعراب مسلمان توسط رژیم اشغالگر قدس در سرزمین های اشغالی فلسطین

منظور از هویت اقتصادی جامعه چیست؟

- به آن دسته از فعالیت های روزمره که برای تهیه و تولید وسایل ضروری زندگی و رفع نیازهای مادی و معیشتی خود و دیگران انجام می دهیم، کنش اقتصادی می گویند.
- کنش های اقتصادی، بخشی از کنش های اجتماعی اند؛ زیرا در رابطه با دیگران صورت می گیرند.
- مجموعه کنش ها، روابط و قواعدی که حول تولید و مصرف کالا و خدمات و توزیع درآمد و ثروت صورت می گیرد، نهاد اقتصاد را شکل می دهند.
- **نهاد اقتصاد** (از جمله نهاد اقتصاد) در تمامی جوامع وجود دارند، ولی انواع و اشکال متفاوتی دارند.
- در هر جامعه ای، اقتصاد در رابطه با سایر نهادها شکل می گیرد و با آن ها تناسب پیدا می کند.
- علاوه بر افراد، جهان های اجتماعی نیز هویت اقتصادی دارند.

- ویژگی های هویت اقتصادی جامعه ایران -

- اقتصاد امروز ما، محصول رویدادهای گذشته و عملکرد کنونی ماست.
- **دستاوردها**، گسترش بهره مندی مردم از آب، برق، گاز و ارتباطات به ایجاد زیرساخت های مختلف مانند سدها و نیروگاه ها؛ توسعه ظرفیت تولیدی کشور در انواع محصولات؛ ارتقای شاخص های بهداشت و درمان و ...
- **ویژگی های اقتصاد ایران** - معضلات، تورم، بیکاری، وابستگی به نفت، توزیع نابرابر امکانات، تجمل گرایی و غلبه فرهنگ مصرفی و ...

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

جامعه‌شناسی

● از جمله عوامل شکل‌گیری اقتصاد در طول تاریخ معاصر ایران، کشف نفت و سرمایه‌های حاصل از فروش نفت به خارجیان بوده است. سرمایه‌های نفتی می‌تواند به انواع دارایی‌ها مانند صنایع و کارخانجات تولیدی مختلف تبدیل شود. از سوی دیگر، پیامدهای مخربی نیز به همراه دارد:

- (۱) درآمد هنگفت و بدون زحمتی ایجاد می‌کند.
- (۲) باعث شکل‌گیری تولید ملی ضعیف و شکننده‌ای می‌شود که مستقیم و غیرمستقیم وابسته به نفت است.
- (۳) دولت بزرگی به وجود می‌آورد که می‌کوشد رفاه اقتصادی را به مدد نفت و نه رواج کسب و کار، افزایش دهد و حتی هزینه‌های آموزش و بهداشت را به کمک درآمدهای نفتی تأمین می‌کند.
- (۴) در «کوتاه‌مدت» احساس رفاه بیشتری همراه با نوسانات «زیاد» برای مردم به ارمغان می‌آورد، اما این وضعیت پایدار «نیست».
- (۵) وضعیت شکننده‌ای به وجود می‌آورد که می‌تواند مورد سوء استفاده طمع‌ورزان بین‌المللی قرار گیرد و از آن به عنوان ابزاری برای ایجاد فشار بر جامعه استفاده کنند.
- (۶) انواع تحریم‌های اقتصادی و مالی، با همین رویکرد علیه کشورها اجرا شده است تا اولاً درآمدهای نفتی کشور را محدود کنند و ثانیاً از انتقال آن به کشور ممانعت ورزند.

در ایران:

- هجوم اقتصادی غرب به ایران تاریخی طولانی دارد:
- در زمان قاجار تلاش برای اخذ امتیازات مختلف مانند امتیاز رویت و رژی
- در دوره پهلوی از طریق تاراج نفت، فروش جنگ‌افزار و کالاهای مصرفی و صنایع مونتاژ و تخریب بنیان‌های تولید ملی به‌ویژه روح خودباوری ملت
- علیه سایر ملت‌ها:
- از آن جهت که اقتصاد، روزنهٔ ورود استعمار و نابودی هویت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جوامع به شمار می‌رود، تهاجم اقتصادی در طول تاریخ از سوی استعمارگران غربی علیه سایر ملت‌ها اعمال می‌شده و در مقابل واکنش‌های آن‌ها را به دنبال داشته است.
- مثال: کمپانی هند شرقی انگلیس که با ماهیت اقتصادی و تجاری فعالیت می‌کرد، عملاً ابزاری برای هویت‌زدایی و غارت و چپاول دارایی‌های عظیم مردم هند بود و مقاومت مردم هند به رهبری گاندی، نمونه‌ای از واکنش‌ها به چنین اقداماتی بود.

نکته

جهان غرب، هویت خود را براساس اقتصاد شکل می‌دهد و سرمایه‌داری، عامل اصلی هویت‌یابی افراد و جوامع غربی است، در این جهان، هویت انسان‌ها و جوامع، بیش از هر چیز به دارایی و توان اقتصادی آن‌ها وابسته است. جوامع دیگری که به تبعیت از غرب، رویکرد سکولار و دنیوی دارند نیز هویت سرمایه‌داری پیدا می‌کنند. این جهان اجتماعی در اقتصاد هیچ مانعی را بر سر راه خود برنمی‌تابد و در مسیر گسترش خود، شیوه‌های اقتصادی غیرسرمایه‌دارانه را در سراسر جهان نابود می‌کند.

- برخی کشورهای سلطه‌گر غربی که:
 - اقتصاد را اساس همه چیز می‌دانند. ← جنگ اقتصادی تمام‌عیاری علیه کشور ما به راه انداخته‌اند.
 - شیوه‌های اقتصادی غیر سرمایه‌داری را نابود شده می‌بینند.

● راه مقابله: ایران اسلامی، آرمان بازسازی هویت اقتصادی خود را با اجرای قانون اساسی و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی تعقیب می‌کند.

تعریف اقتصاد مقاومتی: اقتصاد مقاومتی، الگویی از اقتصاد پیشرفته، مستقل و مستحکم است که با باور به تعالیم حیات‌بخش اسلام و اتکا به ظرفیت‌های مولد مردمی و دولتی، روحیه جهادی، خلاقیت، نوآوری، امید، همبستگی، و با حضور فعال و مؤثر در تعاملات جهانی، برای مردم ایران، امنیت، رفاه و پیشرفت توأم با عدالت، و برای جهان اسلام و بشریت الگویی ایرانی - اسلامی از رشد و شکوفایی را به ارمغان می‌آورد.

پایه دوازدهم

درس ۵: معنای زندگی

پرسشی از معنای زندگی

- پرسش از معنای زندگی و ده‌ها پرسش دیگر مرتبط با آن، همواره ذهن انسان و بسیاری از اندیشمندان را به خود مشغول کرده است.
 - این پرسش‌ها در جهان متعدد و در میان صاحب‌نظران علوم اجتماعی نیز مطرح بوده است.
 - مسئله معنا دربارهٔ کل زندگی انسان و در مورد تمام پدیده‌های اجتماعی از جمله کنش‌ها مطرح است.
 - این پرسش که چگونه می‌توان معنای زندگی و معنای کنش انسان‌های دیگر را فهمید، یکی از پرسش‌های مهم و کلیدی برای اندیشمندان علوم اجتماعی بوده است.

پیچیدگی پدیده‌های انسانی و اجتماعی

- بررسی و مطالعه پدیده‌های انسانی و اجتماعی، بدون توجه به عمق آن‌ها به نتیجه‌گیری‌های غلط و اشتباه منجر می‌شود.
- شباهت این سه پدیده، دست‌شستن از جان و زندگی در دنیا و استقبال از مرگ است.
- به این سه پدیده پیچیده توجه کنید:
 - (۱) شهادت، (۲) فداکردن جان برای وطن،
 - (۳) خودکشی
- معنای متفاوت این پدیده‌ها:
 - شهادت ← شوق به حیات جاودانه، دفاع از دین، اقامه حق و ...
 - فداکردن جان برای وطن ← میهن‌دوستی، کشورگشایی، هیجان و ...
 - خودکشی ← رنج‌گریزی، احساس پوچی، فشارهای اقتصادی و ...
- تفاوت این سه پدیده، در معنای متفاوتشان است و همین معنای متفاوت، هویت آن‌ها را تعیین می‌کند و از آن‌ها سه پدیدهٔ مختلف می‌سازد.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

جامعه شناسی

● اندیشمندان دربارهٔ پدیده‌های اجتماعی (مانند خودکشی) نظرات متفاوت و حتی متعارضی ابراز کرده‌اند. — وجود نظریات متفاوت، نشانهٔ پیچیدگی و عمق پدیده‌های اجتماعی و البته دشواری فهم آن‌هاست.

برخی رویکردها برای دستیابی به پاسخ‌های ساده و کاملاً — پیچیدگی و عمق این پدیده‌ها را نادیده می‌گیرند.
قابل پیش‌بینی دربارهٔ چرایی پدیده‌های اجتماعی — از پدیده‌های اجتماعی و انسانی هویت‌زدایی می‌کنند.

نکته

تأکید بر پیچیدگی کنش‌ها و پدیده‌های اجتماعی و تنوع معنای آن‌ها به این معنا نیست که جوامع انسانی هیچ شباهت و اشتراکی ندارند.

لازمهٔ شناخت پدیده‌های اجتماعی، شناخت صحیح و توانمند این موارد است: (۱) **وجه مشترک انسان‌ها**، مانند نیازهای طبیعی و غریزی و همچنین ویژگی‌های متعالی مانند میل به جاودانگی و ... (۲) **تفاوت‌های فردی و اجتماعی انسان‌ها**، بخشی از پیچیدگی کنش‌های انسانی، به سبب وابستگی آن‌ها به ویژگی‌های فردی (مانند توانایی‌های ذهنی، عاطفی و ...) و همچنین ویژگی‌های اجتماعی - فرهنگی (مانند تنوع فرهنگ‌ها، فرد، فرهنگ‌ها و موقعیت اجتماعی) است.

جامعه‌شناسی تفسیری

— روند شکل‌گیری جامعه‌شناسی تفسیری —

در قرن نوزدهم میلادی

● برخی از متفکران اجتماعی آلمانی از جمله **ویلهلم دیلتای** و **ماکس وبر** مدعی شدند:

— هر چند جهان اجتماعی، همانند جهان طبیعی نظم و قواعد خاصی دارد.
— اما انسان‌ها مانند موجودات طبیعی نیستند و پدیده‌های اجتماعی نیز با پدیده‌های طبیعی تفاوت دارند.

● **ماکس وبر** معتقد بود:

— **کنش اجتماعی** معنادار است و پدیده‌های معنادار را نمی‌توان همانند پدیده‌های اجتماعی، از طریق حواس مطالعه کرد، بلکه باید معنای آن‌ها را فهمید.
— با این‌که فهمیدن را برای درک معنای پدیده‌های اجتماعی ضروری می‌دانست، اما از آن‌جا که هنوز علم را به علم تجربی محدود می‌دانست — معتقد بود آن‌چه جامعه‌شناسان از مطالعهٔ پدیده‌ها می‌فهمند باید با روش تجربی اثبات شود وگرنه ارزش علمی ندارد.
— **از این رو** — تفهم را روش مستقلی برای علوم انسانی نمی‌دانست، بلکه آن را مقدمه و پیش‌نیازی برای روش علمی که همان روش تجربی بود، می‌انگاشت.
— به همین دلیل — او جامعه‌شناسی خود را **تفهیمی - تبیینی** معرفی می‌کرد.
— از نظر او، جامعه‌شناس — فقط می‌تواند آرمان‌ها و ارزش‌های اجتماعی را توصیف کند.
— نمی‌تواند دربارهٔ آرمان‌ها و ارزش‌ها که پدیده‌هایی نامحسوس و غیرتجربیه‌اند، داوری علمی کند.
— **زیرا با این کار** — جامعه‌شناسی از دایرهٔ علم خارج می‌شود؛ یا با نام علم، کار غیرعلمی می‌کند.

در قرن بیستم میلادی

● نتایج این باور که مرز علم و غیرعلم را تجربه و تبیین تجربی تعیین می‌کند، مورد تردید قرار گرفت و زمینهٔ رونق و غلبهٔ تفسیر و رویکرد تفسیری فراهم شد.
— **تبیین**، دانش جهان‌شمول (قوانین همه‌جایی و همیشگی) است.
— **تفسیر**، دانش محلی (این جایی و اکنونی) است؛ به این معنا که همهٔ دانش‌ها، تولیداتی اجتماعی و فرهنگی هستند. فرهنگ‌های گوناگون، تفسیرهای مختلفی از زندگی دارند و هر کدام دانش خاص خود را تولید می‌کنند. انسان‌ها، برای معنادادن به جهان، دانش‌های خاص خود را پدید می‌آورند.
— تبیین در حاشیهٔ تفسیر قرار می‌گیرد.
● با غلبهٔ رویکرد تفسیری — علوم انسانی و اجتماعی دیگر دغدغهٔ نزدیک‌شدن به علوم طبیعی را ندارند.
— تفسیر به عنوان روش مستقل و ویژهٔ علوم انسانی و اجتماعی به رسمیت شناخته می‌شود.

ویژگی‌های جامعه‌شناسی تفسیری

— معنای کنش —

● رویکرد تفسیری در تقابل با رویکرد تبیینی بر این باور است که کنشگران براساس معنایی که در ذهن دارند، دست به عمل می‌زنند. — بنابراین — برای فهم زندگی اجتماعی باید از ظاهر پدیده‌های اجتماعی عبور کرد و به معنای نهفته در کنش‌ها راه یافت.
— گاهی قصد و هدف کنشگر از انجام‌دادن کنش است.
● منظور از معنای کنش — برای پی‌بردن به هدف کنش، باید به ذهن کنشگر راه یابیم.
— گاهی چیزی است که کنش انسان، نماد و نشانه‌ای از آن است و بر آن دلالت می‌کند.
— برای فهمیدن دلالت‌های کنش، باید به زمینه‌های فرهنگی‌ای که کنشگر در آن عمل می‌کند، مراجعه کنیم.
● **نتیجه** — فهم هر کنشی مستلزم دسترسی به معنای ذهنی (فردی) و معنای فرهنگی (اجتماعی) نهفته در آن است.

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

جامعه‌شناسی

- کنشگران فردی و جمعی، هم در معنای ذهنی و هم در معنای فرهنگی، فعال و خلاق‌اند.
- فعالیت و خلاقیت کنشگران → موجب پیدایش معنای گوناگون و پدیدآمدن خرده‌فرهنگ‌ها و گروه‌های مختلف، درون هر جهان اجتماعی می‌شود. موجب پیدایش فرهنگ‌ها و جهان‌های اجتماعی مختلف می‌شود و جهان‌های اجتماعی مختلف، معنای ذهنی و فرهنگی متفاوتی پدید می‌آورند.
- تنوع و تکثر معانی، موجب پیچیدگی کنش‌های انسانی و دشواری فهمیدن معانی آن‌ها می‌شود. بنابراین برای فهم کنش انسان‌ها باید به سراغ روش‌هایی رفت که این تنوع‌ها و تفاوت‌ها را در نظر می‌گیرند؛ یعنی روش‌های کیفی.

روش‌های کیفی -

- کیفی، در جامعه‌شناسی تبیینی به کار می‌روند؛ مانند آزمایش و پرسش‌نامه.
- روش‌های پژوهش → آزمایش → دامنه کاربرد آزمایش در جامعه‌شناسی، برخلاف علوم طبیعی بسیار محدود است. زیرا انسان‌ها در محیط آزمایشگاهی، ممکن است رفتار طبیعی نداشته باشند. به این تغییر رفتار، اثر «هوترن» می‌گویند.
- گاهی به ندرت می‌توان به نحوه مفیدی از آزمایش در جامعه‌شناسی بهره برد. مانند آزمایش فیلیپ زیملاردو در ایجاد یک زندان ساختگی.
- کیفی، در جامعه‌شناسی تفسیری به کار می‌روند؛ مانند قوم‌نگاری و مطالعه موردی.

● در این روش، پژوهشگر برای مدتی با قومی که قصد تحقیق درباره آن‌ها را دارد، زندگی می‌کند؛ خود را در شرایط فرهنگی آن قوم قرار می‌دهد و کنش‌هایشان را تجربه می‌کند تا آن‌ها را بهتر بشناسد.	قوم‌نگاری
● نوعی پژوهش براساس مشاهده مشارکتی است که در آن محقق به دنبال پرده‌برداری از معنایی است که در کنش‌ها نهفته‌اند. مثال، گافمن از جامعه‌شناسانی بود که برای تحقیق درباره بیمارستان روانی، ماه‌ها به عنوان کارمند در یک بیمارستان روانی مشغول به کار شد و از طریق مشاهده مشارکتی به تحقیق پرداخت.	مطالعه موردی
● اگر محقق بخواهد تمامی ابعاد یک پدیده اجتماعی خاص مثلاً یک فرد، یک نهاد اجتماعی یا یک فرهنگ را مطالعه کند و عمق پنهان و منحصر به فرد بودن آن را نشان دهد، از این روش استفاده می‌کند. مثال، در مطالعه موردی یک روستا، موقعیت جغرافیایی، اوضاع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و به طور کلی جزئیات زندگی مردم روستا بررسی می‌شود.	

روان‌شناسی

♦♦ درس ۴: مراحل حافظه ♦♦

مراحل حافظه	توضیح
۱) رمزگردانی	به خاطر سپردن اطلاعات و تبدیل کردن اطلاعات به رمزهای قابل قبول
۲) ذخیره‌سازی یا اندوزش	نگهداری اطلاعات تا زمان لازم
۳) بازیابی	به خاطر آوردن و یادآوری اطلاعات ذخیره‌شده

- نکاتی درباره مراحل حافظه -

- ۱) بزرگسالان به صورت کلی و کودکان به صورت جزء-به-جزء رمزگردانی می‌کنند. (در رمزگردانی جزء-به-جزء امکان خطا بیشتر است.) ۲) رمزگردانی به انواع شنیداری، دیداری و معنایی تقسیم می‌شود. ۳) این که اطلاعات را از چه زمانی تاکنون ذخیره کرده‌ایم به زمان ذخیره‌سازی یا اندوزش مربوط است. ۴) مرحله بازیابی وابسته به نشانه‌های اطلاعات است و پدیده «نوک زبانی» نشان‌دهنده مشکل در بازیابی است که با ارائه نشانه برطرف می‌شود.

♦♦ انواع حافظه ♦♦

حافظه با توجه به «زمان» به سه نوع حسی، کوتاه‌مدت و کاری و بلندمدت تقسیم می‌شود.

انواع حافظه	مراحل حافظه	نوع رمزگردانی	ظرفیت یا گنجایش اندوزش	زمان بازیابی
حسی	حسی	حسی	نامحدود	حدود نیم‌ثانیه
کوتاه‌مدت	حسی (همراه با توجه)	حسی (همراه با توجه)	7 ± 2 ماده	چند دقیقه
بلندمدت	عمدتاً معنایی	عمدتاً معنایی	نامحدود	از چند دقیقه تا آخر عمر

- نکاتی درباره انواع حافظه -

- ۱) ردهای حسی ذخیره‌شده در حافظه حسی در صورت «توجه» تبدیل به اطلاعات می‌شوند و به حافظه کوتاه‌مدت و کاری انتقال می‌یابند. ۲) مهم‌ترین دلیل فراموشی اطلاعات در حافظه کوتاه‌مدت، محو شدن مواد اطلاعاتی به دلیل ۱) گذشت زمان یا ۲) جایگزینی مواد اطلاعاتی با موارد جدید است. ۳) حداکثر لغات قابل یادآوری در حافظه کوتاه‌مدت، 7 ± 2 ماده (۵ تا ۹ ماده) است که «فراخوانی ارقام» نام دارد. ۴) حافظه کاری نقش مهمی در تفکر دارد و مانند یک تخته‌سیاه است که ذهن محاسباتش را روی آن انجام می‌دهد. ۵) حافظه کاری علاوه بر زمان، تابع میزان استفاده ما هم هست و به همین دلیل ظرفیت ذخیره‌سازی و زمان بازیابی اطلاعات در آن می‌تواند بیشتر باشد. ۶) یکی از ساده‌ترین شیوه‌های انتقال اطلاعات از حافظه کوتاه‌مدت به بلندمدت، «بازگویی و تمرین» است.

- انواع حافظه با توجه به «نوع اطلاعات» → معنایی: دانش عمومی
→ رویدادی: تجارب شخصی

خطاهای حافظه

خطاهای حافظه	توضیح
(۱) حذف کردن = فراموشی	ناتوانی در یادآوری و بازشناسی اطلاعاتی که قبلاً وارد حافظه شده است.
(۲) اضافه کردن	تحریف خاطرات، افسانه‌بافی و پرکردن چاله‌های ایجاد شده در حافظه. «حافظه کاذب» یکی از خطاهای رایج اضافه کردن است.

عوامل ایجاد فراموشی

عوامل ایجاد فراموشی	توضیح
(۱) گذشت زمان	آزمایش ابینگهوس نشان داد که (۱) با گذشت زمان بعضی واژگان به خاطر سپرده شده فراموش می‌شوند و (۲) بیشترین مقدار فراموشی در ساعت‌های نخست بعد از یادگیری صورت می‌گیرد.
(۲) تداخل اطلاعات	یادگیری اطلاعات، بدون استراحت موجب فراموشی می‌شود.
(۳) عوامل عاطفی	هر چه مطالب را دوست داشته باشیم، فراموشی آن‌ها کم‌تر است.
(۴) عدم رمزگردانی	بسیاری از فراموشی‌ها در عمل ناشی از کم‌توجهی و نبود رمزگردانی است.
(۵) مشکلات مربوط به نشانه‌های بازایی	بسیاری از افراد، نشانه‌های کافی و درست برای بازایی اطلاعات از حافظه ندارند.

چگونه مطالعه کنیم تا حافظه بهتری داشته باشیم؟

فنون بهسازی حافظه	توضیح
(۱) بیان اهمیت مطلب	برای این که حافظه پذیرای اطلاعات جدید باشد، ابتدا در مورد اهمیت موضوع، اطلاعات کسب کنید.
(۲) پرهیز از هم‌زمانی چند فعالیت (توجه ناقص)	به اطلاعات توجه دقیق داشته باشید و از انتخاب هم‌زمان چند ماده اطلاعاتی پرهیز کنید.
(۳) مرور کارآمد	برای کنترل اثر گذشت زمان، از مرور مناسب و فراتر از تکرار صرف اطلاعات استفاده کنید.
(۴) کاهش فاصله زمانی بین یادگیری یک مطلب و یادآوری آن	برای کنترل اثر گذشت زمان، فاصله مرور مطالب نباید بیشتر از ۶ یا ۷ ساعت باشد.
(۵) کاهش اثر تداخل مطالب	برای کنترل اثر تداخل، یادگیری عمیق داشته باشید.
(۶) یادگیری با استراحت	برای کنترل اثر تداخل، از یادگیری با فاصله استفاده کنید.
(۷) ساماندهی مطالب	اطلاعات را نظم‌بخشی و قفسه‌بندی کنید.
(۸) استفاده از رمزگردانی معنادار	از معانی مختلف برای به خاطر سپردن اطلاعات استفاده کنید.
(۹) مطالعه چندحسی	علاوه بر رمزگردانی شنیداری، از رمزگردانی دیداری هم استفاده کنید.
(۱۰) روش پس خیا	هنگام مطالعه به ترتیب از پنج روش پیش‌خوانی، سؤال کردن، خواندن، به خود پس دادن و آزمون استفاده کنید.
(۱۱) استفاده از چند روش حرکتی	راه‌رفتن، یادداشت‌برداری کردن، برجسته‌کردن مفاهیم، خلاصه‌نویسی، رسم نمودار و حرکاتی از این قبیل بسیار مفید است.
(۱۲) بسط معنایی	برای ذخیره‌شدن درست یک مفهوم، از مثال‌های مختلف استفاده کنید.
(۱۳) تمایزبخشی	با برجسته‌کردن تفاوت‌های دو مفهوم به لحاظ ظاهری و معنایی، آن‌ها را از یکدیگر متمایز کنید.
(۱۴) برگردان به زبان خودتان	مطالب یاد گرفته را به زبان خودمانی برای خودتان بازگو کنید.
(۱۵) آزمون مکرر	برای جلوگیری از مشکلات مربوط به نشانه‌های بازایی، به طور مکرر در آزمون شرکت کنید.

نکات پایانی

- هدف از حافظه قوی، شکل دهی به تفکر است. [۲] برای این که تفکر شکل بگیرد، به حافظه قوی نیاز دارید، ولی حافظه قوی به تنهایی مضمّن موفقیت نیست.
- حافظه در نقش فراهم‌سازی داده‌های خام برای تفکر است.

عربی

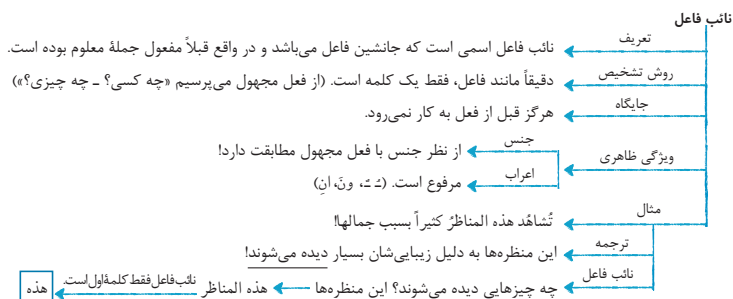
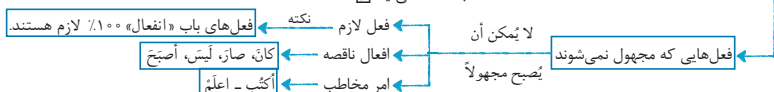
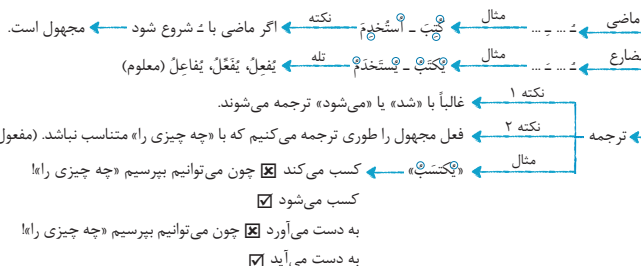
پایه دهم

درس ۷: معلوم و مجهول

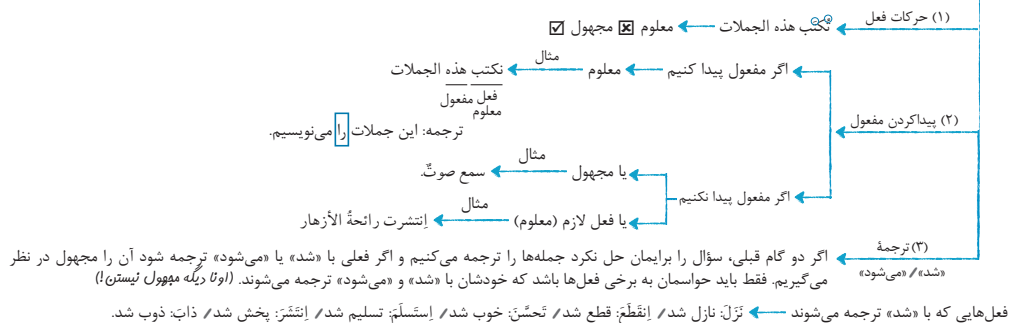
فعل از نظر فاعل داشتن

معلوم: فعل + فاعل + (مفعول) ← فاعله معلوم

مجهول: فعل + نائب فاعل ← فاعله محذوف

تشخیص فعل مجهول در جمله ← به ترتیب، ۳ مرحله زیر را اجرا می‌کنیم:

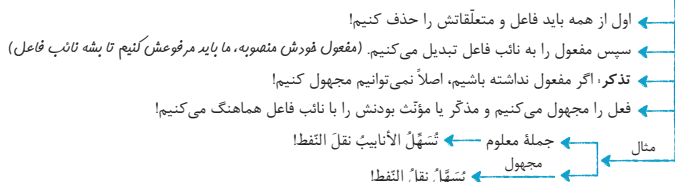

نکته

فعل + ضمیر ← قطعاً مجهول نیست ← **چرا؟** ← چون مفعول دارد.

مثال: **يشاهده** ← فعل معلوم

مجهول کردن جمله

صورت سؤالات مهم و توضیحات فعل‌های معلوم و مجهول

- ← غَیْلَم فاعله / فاعله معروف / تعرف فاعله / فاعله ليس محذوفاً / ذُکِر فاعله / فعل مع فاعله ... / یتَنَسَّب الفعل إلى الفاعل ← همگی یعنی فعل معلوم
 ← الفاعل محذوفاً / حُذِفَ فيه فاعل / لا تعرف فاعله / لم یتَنَسَّب الفعل إلى الفاعل / فعل ليس له فاعل / له نائب فاعل / يمكن أن یُقرأ مجهولاً / المبتدئ للمجهول ← همگی یعنی فعل مجهول.
 ← فعل يمكن أن یتَنی للمجهول ← چی می‌خواد؟ متعدی ☒ مجهول ☐
 ← ما یتَمکن تحویلہ إلى المجهول ← چی می‌خواد؟ متعدی ☒ مجهول ☐
 ← فعل يمكن أن یصیح مجهولاً ← چی می‌خواد؟ متعدی ☒ مجهول ☐
 ← فعل يمكن أن یكون مجهولاً ← چی می‌خواد؟ متعدی ☐ مجهول ☒

درس ۸

- ← من ← از، از جمله
 ← فی ← در
 ← ک ← مانند ← برای تشبیه به کار می‌رود.
 ← تا
 ← إلى ← به
 ← به سوی
 ← یا
 ← بِ ← به، به وسیله ← گاهی معنای فعل را تغییر می‌دهد: جاء به: آورد
 ← در
 ← علی ← روی
 ← عَنْ ← از
 ← درابتداء
 ← لِ ← برای
 ← لِ ← از آن ← در ابتدای جمله معمولاً معنای مالکیت دارد.
 ← دارد
 ← قواعد
 ← هیچ وقت قبل از فعل به کار نمی‌روند.
 ← اسم بعد از این حروف، «مجرور به حرف جز» می‌باشد.
 مثال: فی المدرسة ← جاز و مجرور
 مجرور به حرف جز
 ← کاربرد فعل
 فعل + ن + ی: ساعَدَني: مرا کمک کرد
 ← برخی حروف
 مِنْ / عَنْ / لِ / لَعْلَ ← مِنِّي، لیتنی
 ← نون وقایه
 ← اگر نون جزء حروف اصلی باشد ← نون وقایه نداریم.
 مثال: لا تحزني - یَتَمَنَّى
 ← اگر نون جزء حروف اصلی نباشد ← نون وقایه داریم.
 مثال: شاهدني

پایه دوازدهم

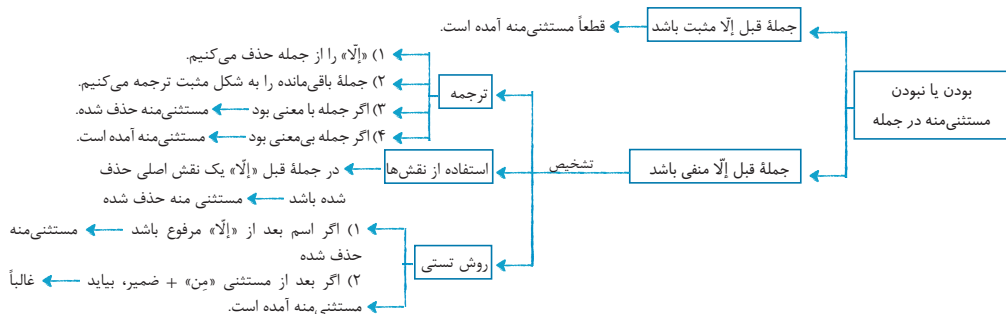
درس ۳

- ← اسلوب استثناء
 ← ارکان
 ← مستثنی منه
 (۱) اسمی است که معنای کلی دارد.
 (۲) معمولاً «جمع» یا «مفرد نکره» است. (لزوماً جمع نیست)
 (۳) مستثنی منه بودن نقش (محل اعرابی) نیست.
 (۴) گاهی از جمله حذف شده و به کار نمی‌رود.
 ← ادات استثناء
 ← تله ← آلا (آن + لا) ← روش تشخیص «آلا» بر سر فعل مضارع می‌آید.
 ← مستثنی
 ← یک اسم و یا جاز و مجرور است.
 ← دقیقاً بعد از «آلا» می‌آید.

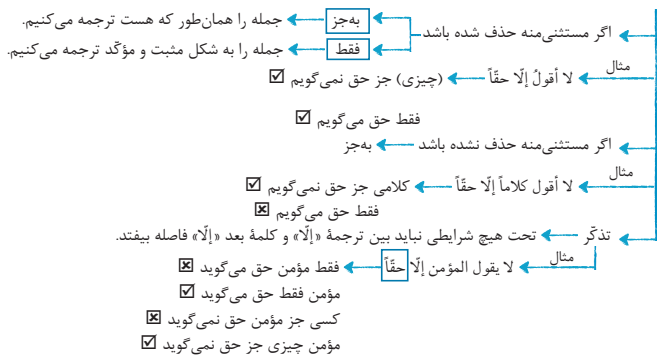

مرورنامه آزمون آزمایشی خیل سبز

عربی

ترجمه «إلا»

نکته

کلمه «سوى» هم مانند «إلا» به معنای «به جز» می باشد.
کلمه «إثما» به معنای «فقط، تنها» می باشد.

تاریخ

پایه دهم

درس ۱۳: اقتصاد و معیشت

- بومیان ایران از حدود ۱۲ هزار سال پیش شروع به کشاورزی و اهلی کردن حیوانات کردند.
- آریایی های دامدار در نتیجه همزیستی با بومیان ایران و همسایگان خود با کشاورزی و یکجانشینی آشنا شدند.

رونق کشاورزی در عهد باستان

- کارکردن کشاورزان بر زمین اشراف و خاندان شاهی

اقدامات هخامنشیان در راستای رونق کشاورزی	اقدامات ساسانیان در راستای کشاورزی
- معافیت مالیاتی افرادی که اقدام به آبادانی زمین های بایر می نمودند تا پنج نسل - کندن قنات و ... - حفر نهادهای انتقال آب در سرتاسر قلمرو خود	- ایجاد سدها و آب بندهای متعدد بر رودها - توسعه کشاورزی به خصوص در زمین های حاصلخیز بین النهرین - مقام واستریوشان به عنوان رئیس کشاورزان (جمع کردن مالیات و توسعه کشاورزی)

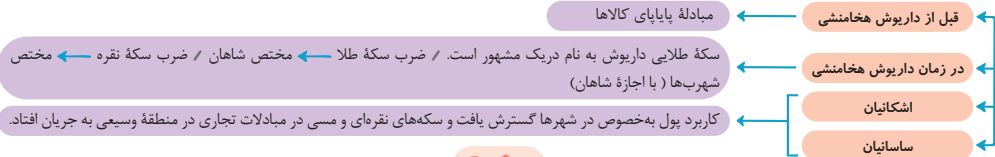
راه و حمل و نقل

- در دوره هخامنشیان شبکه وسیعی از جاده ها ساخته شد که مراکز اصلی حکومت را به یکدیگر و به کشورهای همسایه وصل می کرد. / مهم ترین آن ها جاده شاهی بود. (وصل کردن شوش به سارد)
- در دوره اشکانی و ساسانی همانند زمان هخامنشیان، چارخانه ها دایر بودند.
- در دوره ساسانیان و هخامنشیان، یان دریانوردی و کشتی رانی پیشرفت زیادی کرد در زمان داریوش بزرگ (۱) کشف راه دریایی میان هند و مصر (۲) اتصال دریای سرخ به رود نیل، بندر سیداف در زمان ساسانیان

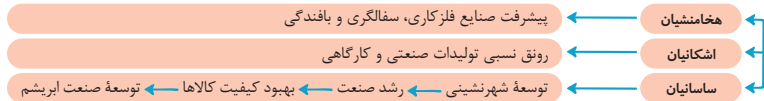
مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

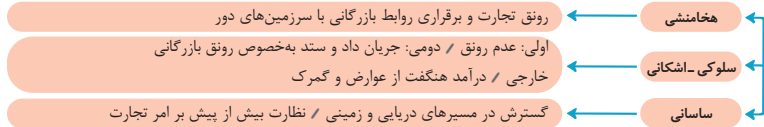
پول

صنعت

تجارت

عمده‌ترین منابع درآمد حکومت‌ها در ایران باستان

مالیات کشاورزی و دام / مالیات پیشه‌وران / مالیات سرانه

عوارض گمرکی / عوارض حمل‌ونقل / حق بهره‌برداری از معادن و جنگل‌ها

درس ۱۴: دین و اعتقادات

● از محتوای اساطیر کهن، اوستا و سنگ‌نوشته‌ها مشخص می‌شود که اقوام آریایی مهاجر به ایران مثل آریایی‌های هند، خدایان متعددی را می‌پرستیدند و آن‌ها را یخ (خدا)، امرتا (بی‌مرگ) و اهوره (سرور) می‌نامیدند.

در میان ایرانیان باستان ظهور کرد. زرتشت اخبار زندگانی او در کتاب اوستا بیشتر جنبه افسانه‌ای دارد تا تاریخی. پژوهشگران احتمال می‌دهند زرتشت در قرن‌های ۶ و ۷ ق.م می‌زیسته است.

یگانگی و پرستش اهوره‌مزدا

تعالیم وجود امشاسپندان (جاودانان مقدس) و یاری به اهوره‌مزدا در آفرینش و اداره جهان

وجود دو نیروی خیر و شر

کتاب مقدس ایرانیان باستان و زرتشتیان بود.

افسانه نسخه‌ای از اوستا بر پوست گاو در آتش‌سوزی تخت جمشید به دست اسکندر نابود شد.

اوستا - بلاش یکم اقدام به گردآوری آن نمود.

در زمان شاپور دوم ساسانی به خط و زبان اوستایی نگارش یافت. (قرن ۴ م.)

دین و عقاید ایرانیان باستان از دوران ماد تا ساسانیان

مادی‌ها ← اهوره‌مزدا و برخی از خدایان کهن ایرانی همچون میترا را ستایش می‌کردند. / برگزاری آیین‌های دینی توسط مغان

هخامنشیان ← عده‌ای معتقدند زرتشتی بودند و عده‌ای دیگر معتقدند که شاهان هخامنشی پیرو باورهای کهن ایرانی بودند / تسامح و تساهل دینی

سلوکی اشکانی ← رواج باورهای یونانی در دوران سلوکیان / ستایش اهوره‌مزدا، مهر، آناهیتا و ... / برخی پادشاهان اشکانی به تقلید از یونانیان معابدی را برای آناهیتا ساختند. / سیاست آزادی دین

ساسانیان ← حکومت ساسانی دین زرتشتی را دین رسمی ایران اعلام کرد و با این اقدام دین و سیاست به هم پیوند خوردند / گسترش دین زرتشت / مکتوب کردن اوستا به خاطر گسترش مسیحیت، یهودیت و بودایی‌گری. / مهم‌ترین کتاب‌های دینی: دینکرد و بندеш

مانی (۲۱۶ - ۲۷۴ م.) ← ترکیب آموزه‌های دین زرتشت، مسیحیت و بودایی / مکتوب کردن عقاید خود در کتاب شاپورگانه تقدیم به شاپور اول / زندانی شدن و اعدام در زمان بهرام یکم

آشنکده‌های مهم دوره ساسانیان		
آذر برزین مهر	در خراسان	مخصوص کشاورزان
آذر گشنسب	در آذربایجان	مخصوص شاهان
آذر فرنیغ	در فارس	مخصوص موبدان

♦♦ درس ۱۵: زبان، علم و آموزش ♦♦

● درباره زبان ساکنان اولیه ایران، پیش از مهاجرت آریایی‌ها به جز ایلامیان اطلاعات مکتوبی وجود ندارد.

زبان مردمان جنوب غربی فلات ایران
 زبان رسمی و نوشتاری حکومت و تمدن ایلام
 زبان ایلامی ← رواج ← تا مدتی پس از ورود آریایی‌ها
 زبان دوم نوشتاری در دوره هخامنشیان
 تقریباً تمامی هزاران لوح گلی کشف شده از تخت جمشید ← به خط و زبان ایلامی

کهن (۳۳۰ ق. م)
 تحول زبان ایرانی ← میانه
 نو

نیای زبان فارسی امروزی
 زبان فارسی باستان ← زبان قوم پارس در دوره هخامنشیان
 خط میخی

زبان اوستایی ← نواحی شرقی ایران
 زبان کتاب اوستا

زبان پارتی یا پهلوی اشکانی ← شمال و شمال شرقی ایران
 زبان رسمی و درباری حکومت اشکانیان
 دنباله زبان فارسی باستان
 زبان فارسی میانه یا پهلوی ساسانی ← نواحی جنوب و جنوب غربی ایران
 زبان رسمی و درباری حکومت ساسانی

هزار افسان (هزار و یک شب)
 گوسان‌ها و سنت نقلی
 ادبیات ← درخت آسوریک و یادگار زریران در قرن ۵ م. (اصل پارتی دارد).
 ریشه اشکانی و داستان بیژن و منیژه
 ترجیع نقل شفاهی و کتابت

♦♦ آموزش ♦♦

● مراحل تعلیم و تربیت در ایران باستان: ۱) کودکان تا پنج یا هفت سالگی درون خانواده پرورش می‌یافتند. ۲) مراحل بعدی آموزش و پرورش در خارج از خانه و در مدرسه یا آموزشگاه انجام می‌گرفت.

● در عهد ساسانیان تنها فرزندان خاندان شاهی، درباریان، اشراف و موبدان می‌توانستند به مدرسه بروند و تحصیل کنند.

● موبدان به عنوان آموزگار

♦♦ علم و فرهنگ در عصر ساسانی ♦♦

پیشرفت علمی و فرهنگی بیشتر از قبل ← توجه شاهان به علوم و بزرگداشت دانشمندان ← گسترش مبادلات فرهنگی با هند و روم در زمان خسرو انوشیروان

نکته

دانشگاه جندی‌شاپور از جمله برجسته‌ترین مراکز علمی جهان باستان در عصر ساسانی است. / دانش‌هایی که در دانشگاه جندی‌شاپور تدریس می‌شد: پزشکی، فلسفه، نجوم و الهیات

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

♦♦ درس ۱۶: هنر و معماری ♦♦

در جدول زیر با ویژگی‌ها و ابعاد هنر دوره‌های مختلف در عهد باستان آشنا می‌شوید:

مادی‌ها	● مهارت در فلزکاری، جواهرسازی و سفالگری ● متکی بر تجربیات بومیان غرب فلات ایران ● تبحر در قلعه‌سازی به خاطر هجوم آشوریان (قلعه‌های تودرتو هگمتانه)
هخامنشیان	● ویژگی‌ها: تأثیرپذیری از هنر اقوام ملت‌های دیگر / درباری‌بودن / طبیعت‌گرایی ● معماری: پاسارگاد، نخستین پایتخت هخامنشی / اوج شکوه و عظمت معماری در دوران داریوش یکم / کاخ آپادانا (در شوش پایتخت اداری) به دستور داریوش ساخته شد / تخت جمشید عظیم‌ترین مجموعه ساختمانی و شاهکار معماری جهان باستان ● سنگ‌نگاره‌ها: بیانگر ذوق، مهارت و ظرافت هنرمندان سنگ‌تراش آن دوره / پیکر پادشاهان، نمادهای دینی و حیوانات افسانه‌ای ● فلزکاری و جواهرسازی: ریتون، ظروف طلائی، نقره‌ای و مفرغی مزین به نقش‌های مختلف و زیورآلات ● بافندگی: قالی پازیریک
اشکانیان	● معماری و شهرسازی: شهر و شهرنشینی گسترش قابل توجهی یافت، / ساخت بناهای طاق‌دار، گنبدی و دارای ایوان / ظرافت هنر گچ‌بری / نقاشی دیواری ● پیکرسازی: مجسمه‌سازی تحت تأثیر هنر یونانی بود. ● سفالگری، فلزکاری و جواهرسازی ● آثار برجسته: بقایای شهر نسا دروازه، معبد آناهیتا، کوه خواجه در سیستان، کاخ شهر هترا در موصل
ساسانیان	● معماری: پیشرفت چشمگیر / آغاز — بنای کاخ اردشیر / اوج — کاخ تیسفون / کاربرد وسیع گنبد، ایوان و طاق ● سنگ‌نگاره‌ها — اوج‌گیری / محتوا: اعطای منصب شاهی از سوی اهورهمزدا به شاه / صفحه‌هایی از پیروزی‌های شاهان بر دشمنان / مجموعه طاق بستان و شکارگاه خسرو پرویز ● نقاشی و نگارگری: رواج چشمگیر ● فلزکاری: شهرت فراوان آثار نقره‌ای ● موسیقی: یکی از دوران‌های درخشان موسیقی ● بافندگی: رونق و شکوفایی پارچه‌بافی و قالی ● پرورش و نگار بودن منسوجات ● قالی بهارستان که اعراب مسلمان از کاخ تیسفون به غنیمت گرفتند، شهرت بسیار دارد.

♦♦ پایه دوازدهم ♦♦

♦♦ درس ۵: نهضت مشروطه ایران ♦♦

زمینه‌های نهضت مشروطه: (۱) از دست رفتن بخش‌هایی از سرزمین ایران (۲) غلبه استعمار در مملکت (۳) استبداد دستگاه حاکم (۴) مخالف‌های مردم و علما با استعمار (۵) ورود اندیشه‌های جدید (روزنامه، سفرنامه و کتب)

● آغاز اعتراض به قاجار — اواخر ناصرالدین‌شاه

● مظفرالدین‌شاه — صدراعظمی عین‌الدوله

— حوادثی که منجر به پیروزی نهضت مشروطه شد —

- (۱) ماجرای نوز بلژیکی — اولین جرعه نهضت مشروطه / رهبری و اتحاد آیت‌الله بهبهانی و طباطبایی
- (۲) ناراضی‌های مردم ایالت‌ها — شلاق خوردن سه تن از علمای کرمان برای مقابله با فرقه شیخیه / بدرفتاری حاکم فارس و حاکم خراسان با مردم
- (۳) ماجرای بانک استراضی روس — مخالفت آیت‌الله طباطبایی و شکل‌گیری اعتراض عمومی / با خاک یکسان شدن توسط مردم
- (۴) فلک‌شدن بازرگانان — بالا رفتن نرخ قند و اعتراض مردم — تحصن در حرم حضرت عبدالعظیم به پیشنهاد آیت‌الله طباطبایی
- (۵) مهاجرت صغری — اولین مرحله اتحاد نیروهای ضد استبداد / خواسته مردم — ایجاد عدالتخانه / عمل به قانون اسلامی
- (۶) مهاجرت کبری — گسترده‌تر بودن نسبت به مهاجرت صغری / خواسته مردم — برکناری عین‌الدوله / فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران / ایجاد عدالتخانه / تشکیل دارالشورا

— تحصن در سفارت انگلستان —

پشتیبانی ظاهری انگلستان از مشروطه — تأمین منافع استعماری — تشویق مردم به تحصن در سفارتخانه

هدف دولت انگلستان — اخراج طرفداران روسیه از دربار

عزل عین‌الدوله توسط مظفرالدین‌شاه — فرمان تشکیل مجلس شورای ملی در ۱۴ مرداد ۱۲۸۵ — تدوین قانون اساسی و امضای آن توسط مظفرالدین‌شاه

مشروطه در دوره محمدعلی شاه

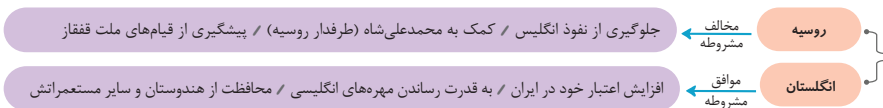
بعد از مظفرالدین شاه، ولیعهد او محمدعلی شاه به سلطنت رسید که نمی‌خواست در برابر قانون اساسی و مجلس شورای ملی تمکین کند.

- ۱) عدم دعوت نمایندگان مجلس به جشن تاج‌گذاری (۲۸ دی ۱۲۸۵)
- ۲) خودداری از امضای متمم قانون اساسی
- ۳) جنبش مردم و تاجاری شاه از امضای متمم قانون اساسی (شهریور ۱۲۸۶)
- متمم قانون اساسی: نظام‌نامهٔ امور مجلس بود.
- از حقوق و تکالیف دولت و ملت سخنی نبود / اصل دوم متمم: ۵ نفر مجتهد عضو مجلس برای بررسی قوانین از نظر مطابقت با شرع و اسلام

بی‌اعتنایی‌های محمدعلی‌شاه نسبت به مجلس و مشروطه

مخالفتان و موافقان خارجی مشروطه

به نمودار زیر توجه کنید.

قرارداد ۱۹۰۷

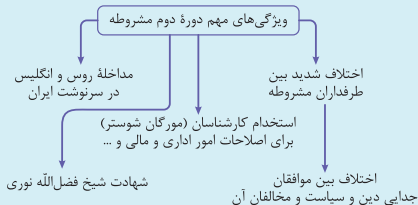
- بین انگلستان و روسیه با پادرمیانی فرانسه که از قدرت آلمان بی‌مناک بود، بسته شد و ایران را به سه قسمت تقسیم می‌کرد.
- هدف ← فاصله‌گرفتن روسیه و انگلستان از یکدیگر و جلوگیری از برخوردهای احتمالی بین آن‌ها
- رد شدن توسط مجلس (اعمال انقلابی مجلس مثل اخراج نوز بلژیکی و تأسیس بانک ملی تهدیدی برای دولت‌های استعمارگر بود).

دورهٔ استبداد صغیر

- کشمکش بین محمدعلی‌شاه و مجلس ← ترور و سوءقصد به جان شاه ← تصمیم به تعطیلی مجلس ← دستور حمله به مجلس با تشویق روسیه ← حملهٔ لیاخوف روسی به مجلس با فرمان محمدعلی‌شاه (تیر ۱۲۸۷) ← دستگیری و تبعید عوامل مشروطه

نکته

دورهٔ استبداد یک سال به طول انجامید. مقاومت مردم تبریز (ستارخان و باقرخان) و دیگر شهرها ← فتح تهران ← پناهنده شدن محمدعلی‌شاه به سفارت روسیه ← پایان استبداد صغیر در تیر ۱۲۸۸

اجرائی شدن قرارداد ۱۹۰۷: خواسته‌های روسیه: ۱) اخراج مورگن شوستر ۲) عدم استخدام اتباع خارجی بدون موافقت روسیه و انگلیس ۳) پرداخت هزینه نگهداری قوای روس در ایران رد شدن خواسته‌ها توسط مجلس ← سرکوب شدن مردم و به توپ بستن مرقد امام رضا ← مستقرشدن نیروهای انگلیس و روس طبق قرارداد ۱۹۰۷

درس ۶: جنگ جهانی اول و ایران

جنگ جهانی اول

مهم‌ترین تحولات تاریخ جهان در قرن ۱۹ عبارت است از:

- ۱) تداوم و گسترش استعمار
- انقلاب صنعتی و تولید سلاح‌های پیشرفته
- گسترش استعمار در جهان به‌ویژه در آسیا، آفریقا، آمریکا و اقیانوسیه
- مقاومت در برابر استعمار در قرن ۱۹ و نیمهٔ اول قرن ۲۰ در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین + جریان‌های استقلال‌طلبی
- ۲) رشد اندیشهٔ ملی‌گرایی
- جریان فکری ملی‌گرایی و آزادی‌خواهی
- تمایل به یکی‌شدن در مللی که از قومیت یکسانی برخوردار بودند.

۳ ظهور قدرت‌های جدید

- وحدت ایتالیا در نیمه دوم قرن ۱۹ با استفاده از رقابت بین فرانسه و اتریش
- اتحاد آلمان با اقدامات ویلهلم یکم و بیسمارک در ۱۸۷۱ علی‌رغم مخالفت اتریش و مجارستان

- عوامل بروز جنگ جهانی اول:
- (۱) اختلاف مرزی بین فرانسه و آلمان
 - (۲) مسابقات تسلیحاتی
 - (۳) رقابت بر سر مستعمرات
 - (۴) اقدام برای توسعه نفوذ در شبه‌جزیره بالکان
- از قرن ۱۸م با کاهش نفوذ امپراتوری عثمانی
 - مداخلات کشورهای اروپایی جهت تسلط بر این منطقه از جمله اتریش (اداره بوسنی و هرزگوین) و روسیه (نفوذ بر صربستان و رومانی)

نکته

- در سال ۱۹۱۷ م، روسیه دچار انقلاب بلشویکی شد که به واسطه آن حکومت تزارها پایان رسید و لنین کشور «اتحاد جماهیر شوروی» را تأسیس کرد و از جنگ خارج شد.
- تأسیس حکومت کمونیستی و انتقال مالکیت به شورای کارگران
 - واگذار کردن متصرفات روسیه به متحدین در خلال جنگ جهانی اول

- آثار و پیامدهای جنگ جهانی اول:
- (۱) پیمان صلح ورسای
 - (۲) فروپاشی عثمانی و تغییر نقشه سیاسی در غرب آسیا
 - (۳) تشکیل جامعه ملل (در ژنو سوئیس)
 - (۴) تلفات و خسارت‌های انسانی و اقتصادی

ایران و جنگ جهانی اول:

موضع ایران در جنگ جهانی اول، بی‌طرفی بود اما در نهایت توسط روسیه، انگلستان و حتی آلمان، ایران هم درگیر جنگ شد، اما نه به اندازه کشورهای دیگر.

آثار و پیامدهای جنگ جهانی اول

- پیمان صلح ورسای:
- مستعمرات آلمان میان متفقین تقسیم شد.
 - پرداخت غرامت توسط آلمان به دولت‌های متفق
 - الزام به محدود نگه‌داشتن توان نظامی آلمان
- فروپاشی عثمانی و تغییر نقشه سیاسی در غرب آسیا:
- فرصت مناسب انگلستان و روسیه برای تقسیم عثمانی
 - سرپرستی عراق، اردن و فلسطین توسط انگلستان
 - سرپرستی لبنان و سوریه توسط فرانسه
- تشکیل جامعه ملل:
- عدم توان جامعه ملل از وقوع جنگ جهانی دوم
 - تشکیلی از چهل کشور در ژنو با شعار امنیت و صلح جهانی

قرارداد ۱۹۱۵

- اشغال ایران توسط نیروهای انگلستان و روسیه طبق قرارداد ۱۹۰۷
- اشغال شمال ایران توسط روسیه و جنوب ایران توسط انگلستان در قرارداد ۱۹۱۵ و تقسیم ایران به دو قسمت
- تشکیل دولت موقت ملی با درگیری نیروهای عثمانی و متفقین

قرارداد ۱۹۱۹

- در زمان نخست‌وزیری وثوق‌الدوله شکل گرفت.
- طرفین انعقاد قرارداد: ایران و انگلیس
- آیت‌الله سیدحسن مدرس مخالف قرارداد
- ماهیت قرارداد: اداره دارایی و برخی وزارتخانه‌های ایران در اختیار انگلیس قرار می‌گرفت. انگلیس هم واهی به ایران می‌داد که باید زیر نظر کارشناسانش هزینه می‌شد.
- اعتراض به این قرارداد از عوامل مهم سقوط دولت وثوق‌الدوله

جغرافیا

پایه دهم

درس ۹: شکل‌گیری سکونتگاه‌ها

- سکونتگاه: مجموعه‌ای از مساکن که عوامل طبیعی و انسانی در شکل‌گیری آن نقش دارند. (شهر و روستا)

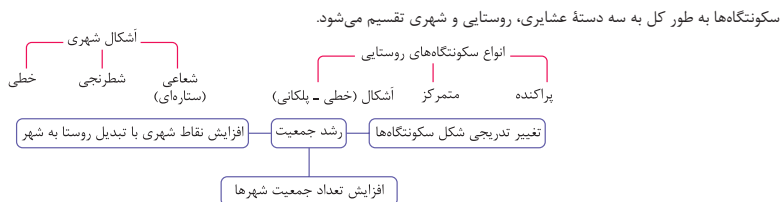
عوامل مؤثر در شکل‌گیری سکونتگاه‌های روستایی و شهری

آب / عرض جغرافیایی / ارتفاع / راه‌های ارتباطی

نکته

عوامل اثرگذار در سکونتگاه‌ها نه تنها در پیدایش، بلکه در تغییرات به وجود آمده آن‌ها هم نقش دارد.

انواع و شکل سکونتگاه‌ها -

نقش شهرها

نقش هر سکونتگاه‌ها براساس وضع جغرافیایی اعم از طبیعی یا انسانی تعیین می‌شود.

نکته

نکات تکمیلی: ۱) اغلب سکونتگاه‌ها چند نقش دارند. ۲) نقش سکونتگاه در چهره و سیمای آن منعکس می‌شود. ۳) ممکن است نقش سکونتگاه‌ها در طول زمان تغییر کند یا توسعه و تکامل یابد.

درس ۱۰: توان‌های اقتصادی ایران

● علم اقتصاد ← انسان برای تأمین نیازهای خود به آن توجه می‌کند.

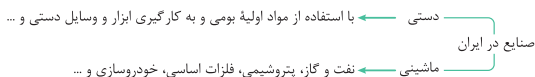
کشاورزی -

- شکلی از رابطه بین انسان و محیط طبیعی برای رفع نیاز به غذا
- فعالیت اساسی و زیربنایی در اقتصاد به دلیل نقش حیاتی در تأمین مواد غذایی سالم و ...

صنعت و معدن -

صنعت: مجموعه فعالیت‌هایی که به تغییر شکل فیزیکی یا شیمیایی مواد مختلف اولیه و تبدیل آن‌ها به محصولات جدید منجر می‌شود.

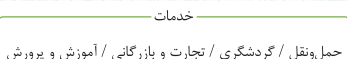

خدمات -

فعالیت‌های مالی، مدیریتی، بهداشتی، آموزشی، انتظامی، اطلاعاتی، گردشگری، تجارت و بازرگانی که به طور غیرمستقیم در بهبود کیفیت و کمیت تولیدات کشور مؤثرند.

نکته

عرضه خدمات در کشورها به دو بخش دولتی و خصوصی تقسیم می‌شود.

درس ۳: تاریخچه حمل و نقل

شاید بد نباشد نیم‌نگاهی در قالب یک نمودار، به تاریخچه حمل و نقل و گسترش آن داشته باشیم:

- در زمان تمدن‌های کهن ← استفاده از چهارپایان / اختراع چرخ و ایجاد تحول و ...
- دوره هخامنشیان و امپراتوری روم ← ایجاد راه‌ها و چاپارخانه‌ها / ایجاد و احداث جاده ابریشم / پیشرفت دریانوردی و ...
- پیش از انقلاب صنعتی ← صرف زمان زیاد و حمل حجم کم بار / نیروی انسان در خشکی، چهارپایان در حمل مسافر و بار و نیروی باد به عنوان محرک کشتی و ...
- اولین قرن بیستم ← اختراع و تولید انبوه خودرو / تغییر فضاهای شهری و روستایی / ساخته شدن خیابان / به وجود آمدن مراکز خدمات راهداری، پمپ بنزین‌ها و ...
- جنگ جهانی دوم ← ساخته شدن اولین هواپیمای جت در آلمان / تولید هواپیماهای بوئینگ

عوامل گسترش و تحول صنعت حمل و نقل: افزایش جمعیت و تقاضا برای حمل و نقل / گسترش تجارت و اقتصاد جهانی / پیشرفت‌های علمی و فناوری در تولید وسایل حمل و نقل

نقش و اهمیت حمل و نقل -

- اقتصادی، کلید توسعه اقتصادی، گردشگری به عنوان فعالیت اقتصادی مهم
- اجتماعی، نقش حمل و نقل در ارتباط مردم و تبادل فرهنگی بین آن‌ها
- سیاسی و دفاعی، از عوامل قدرت ملی کشور، دسترسی به کانال‌ها و بندرهای و تنگه‌ها به عنوان ابزار سیاسی
- زیست محیطی، تأثیر بر آب و هوا، مشکلات زیست محیطی در اثر حمل و نقل

شیوه‌های حمل و نقل

حواستان باشد برای مسافت دور حمل و نقل لوله‌ای، حمل و نقل هوایی و حمل و نقل آبی، برای مسافت نسبتاً دور حمل و نقل ریلی و برای مسافت نزدیک حمل و نقل جاده‌ای کاربرد دارد.

انواع حمل و نقل	
جاده‌ای	مزایا: دسترسی به نقاط مختلف / احداث پایانه، کم هزینه معایب: جابه‌جایی تعداد کم مسافر / ظرفیت کم نسبت به حمل و نقل آبی و ریلی / میزان مصرف سوخت و آلودگی بالا
ریلی	مزایا: امنیت / هزینه حمل، کم‌تر از جاده‌ای / احداث پایانه: هزینه متوسط معایب: نیاز به زمین هموار / هزینه احداث خط آهن: بالا / هزینه تولید یا خرید واگن: زیاد
دریایی	مزایا: پوشش گسترده در جهان / مقرون به صرفه و ارزان معایب: هزینه احداث بندر و اسکله‌ها و ... زیاد / سرعت کم

انواع حمل و نقل -

در مرورنامه قبلی، دربارهٔ نکات و اهمیت مربوط به حمل و نقل مطالبی خواندید. حالا قصد داریم تا چند مطلب کاربردی دربارهٔ انواع حمل و نقل را برایتان بازگو کنیم.

- ➔ (۱) جاده‌ای: مزایا: مناسب برای مسافت‌های کوتاه / منعطف / استفاده جهت رفتن به مکان‌های دورافتاده / کم هزینه بودن احداث پایانه‌ها
معایب: جابه‌جایی تعداد مسافر کم / ظرفیت کم / بالا بودن میزان مصرف سوخت
- ➔ (۲) ریلی: مزایا: مناسب برای مسافت‌های طولانی / امنیت بالا / مصرف سوخت $\frac{1}{3}$ جاده‌ای
معایب: بالا بودن هزینه احداث خطوط آهن / نیاز به زمین برای احداث خطوط ریلی
- ➔ (۳) آبی: مزایا: مقرون به صرفه و ارزان‌ترین جابه‌جایی کالاهای حجیم
معایب: بالا بودن هزینه احداث بندر و اسکله / کم بودن سرعت کشتی
- ➔ (۴) هوایی: مزایا: سریع / نیاز به احداث ندارد / مناسب برای حمل کالاهای سبک و ارزشمند / کاربرد در مواقع بروز سوانح طبیعی و ... / امنیت بالا
معایب: هزینه بر بودن احداث فرودگاه / مصرف سوخت بالا و گران
- ➔ (۵) لوله‌ای: مزایا: انتقال حجم عظیمی از مایعات به صورت شبانه‌روزی / آسیب کم‌تر به محیط زیست
معایب: نیاز به سرمایه‌گذاری فراوان / نیاز به مراقبت زیاد

درس ۴

فعالیت‌های اقتصادی			
کشاورزی		صنعت	
تولید	تولید انواع محصولات زراعی	صنایع دستی	مواد اولیهٔ بومی
	مشکلات تولیدات زراعی		ذوق و هنر
حمل و نقل		خدمات	
آموزش و پرورش	راه‌ها رگ حیاتی کشورند.	تربیت نیروی انسانی کارآمد در دیگر بخش‌ها	تربیت نیروی انسانی کارآمد در دیگر بخش‌ها

فعالیت‌های اقتصادی				
کشاورزی		خدمات		صنعت
بافتادی	اختلاف شدید درجه حرارت روزانه و سالانه ➡ تنوع فراوان در تولیدات باغی مهم‌ترین اقدام صادراتی کشت گلخانه‌ای	تجارت و بازرگانی	موقعیت استراتژیک به لحاظ تجاری	صنایع ماشینی ● پتروشیمی: دومین صنعت بزرگ کشور ● خودروسازی ● دفاعی
دامداری	گسترده‌گی کشور در عرض جغرافیایی + تنوع اقلیمی + گونه‌های گیاهی ➡ وضعیت مناسب برای پرورش دام نقش مهم عشایر	گردشگری	● شغلی پاک، کم هزینه و پردرآمد ● اشتغال‌زایی، توسعه رونق اقتصادی و...	معادن عدم توجه به توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی

فلسفه و منطق

●● منطق ●●

●● درس ششم ●●

- جمله**
- خبری: جملاتی که (در مورد چیزی) خبر می‌دهند.
 - مطابق با واقع: صادق (مثال: کره زمین صاف نیست).
 - غیرمطابق با واقع: کاذب (مثال: مثلث چهار ضلع دارد).
 - قضیه: جمله خبری با معنی که بتوان در مورد صدق و کذب سخن گفت.
 - انشایی: جملاتی که خبر نمی‌دهند بلکه عمدتاً نشانگر تمایلات و احساسات فرد هستند. جملات حاوی امر و درخواست (طلب، نهی، پرسش (استفهام)، ندا، تعجب، مدح، ذم، قسم، دعا و آرزو این گونه هستند. (در منطق این جملات به نحو مستقیم بررسی نمی‌شوند).
 - **اقسام قضیه**
 - حملی: حکم به نسبت دادن چیزی به چیزی (ثبوت چیزی برای چیزی) مانند: زمین گرد است. / یا سلب چیزی از چیزی (نفی چیزی از چیزی) مانند: خون سبزرنگ نیست.
 - شرطی: حکم به اتصال (پیوستگی) دو نسبت مانند: اگر خوب تست بزنی در کنکور موفق می‌شوی. / یا حکم به انفعال (گسستگی) میان دو نسبت مانند: یا امروز تعطیل است یا تعطیل نیست. (همان جملات شرطی در ادبیات)

— قضیه حملی —

اجزای قضیه در ادبیات	نهاد	مسند	فعل ربطی
اجزای قضیه در منطق	موضوع	محمول	رابطه (نسبت)
مثال	انسان	ارزشمند	است

- کیفیت قضیه**
- رابطه ایجابی {فعل مثبت: است (و مترادف‌های آن) / ثبوت / نسبت دادن چیزی به چیزی} ← قضیه موجبه
 - رابطه ایجابی و سلبی {فعل منفی: نیست (و مترادف‌های آن) / نفی / سلب چیزی از چیزی دیگر} ← قضیه سالبه

تبدیل قضایای حملی به فرمول استاندارد:

برای تعیین درست جایگاه محمول، در منطق تنها افعال ربطی (است، بود، شد، گشت، گردید) به عنوان رابطه در نظر گرفته می‌شوند، سایر افعال را باید به این‌ها تبدیل کنیم تا محمول قضیه مشخص شود.

یک راه حل، تبدیل محتوای فعل به صفت فاعلی است البته باید زمان فعل (از نظر گذشته و حال و ... رعایت شود) مانند: مثال: حسن مطالعه می‌کند → علی مطالعه‌کننده است. / احمد غذا خورد → احمد خورنده غذا بود.

- اقسام قضایای حملی**
- موضوعی، مفهومی جزئی است (بنگرید به درس ۳) = قضیه شخصی این پسر دانش‌آموز خوبی است.
 - موضوعی، مفهومی کلی است (بنگرید به درس ۳) = قضیه محصوره بعضی رودها به دریا می‌ریزند.

سور: قیدی که بر سر قضیه محصوره می‌آید و دامنهٔ مصادیق موضوع آن را تعیین می‌کند.	
انواع سور	
کلی	جزئی
هر / هیچ (و مترادف‌های آن)	بعضی (و مترادف‌های آن)

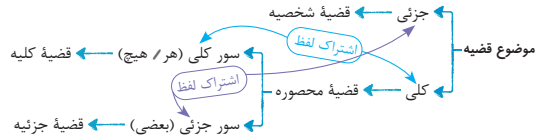
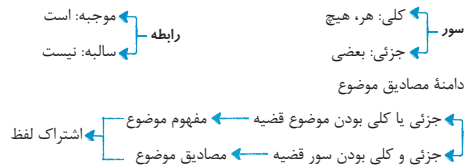
مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

فلسفه و منطق

اجزای قضیه محصوره			
سور	موضوع	محمول	رابطه (نسبت)
هر / هیچ / بعضی (و مترادف‌های آن)	الف	ب	است / نیست
هر	انسانی	محترم	است
هیچ	انسانی	محترم	نیست
بعضی	انسان‌ها	محترم	هستند
بعضی	انسان‌ها	محترم	نیستند

سور بیانگر «کمیت قضیه» و رابطه بیانگر «کیفیت قضیه» است.

سالبه	موجه
دارای سور کلی: (کلیه)	دارای سور کلی: (کلیه)
دارای سور جزئی: (جزئیه)	دارای سور جزئی: (جزئیه)

سالبه	موجه
دارای سور کلی: (کلیه)	دارای سور کلی: (کلیه)
دارای سور جزئی: (جزئیه)	دارای سور جزئی: (جزئیه)

برخی نکات تکمیلی مهم	
موضوع قضیه، یک مجموعهٔ مشخص ← قضیهٔ شخصی، مثال: دانش‌آموزان این کلاس سی نفر هستند (محمول بر تک‌تک افراد مجموعه قابل حمل نیست)، محمول قابل حمل بر تک‌تک مصادیق موضوع ← قضیهٔ محصوره، مثال: دانش‌آموزان این کلاس <u>کوشا</u> هستند. (شناسایی قضایای شخصی یکی از نکات نسبتاً پرتکرار کنکور است.)	قضیهٔ شخصی، مفهوم جزئی (مرتبط با درس ۳) (نکات مربوط به مفهوم جزئی و کلی در درس ۳ را هم دوباره مرور کنید.)
سور «هر» همیشه با رابطه «است» به کار می‌رود. بنابراین قضیهٔ «هر الف ب نیست.» در سطح کتاب شما مطرح نمی‌شود. به این گونه قضایا، منحرفه می‌گویند (پاورقی ص ۵۹). این قضیه معادل دو قضیهٔ زیر است: «بعضی الف ب نیست.» و «بعضی الف ب است.» مانند: هر کتابی آموزنده نیست = بعضی از کتاب‌ها آموزنده نیستند و «بعضی از کتاب‌ها آموزنده هستند».	سور «هر»
دارای دو معنا: سور موضوع (۱) به معنای «هر» (قضیهٔ موجه کلیه) مانند: «همهٔ مردم از اوضاع ناراضی‌اند.» (۲) به معنای «یک مجموعهٔ مشخص» (قضیهٔ شخصی)، مانند: «همهٔ ناراضیان هشتاد هزار نفرند.»	«همه»

برخی نکات تکمیلی مهم	
جملات انشایی	گاهی جملات انشایی به دلالت التزامی معنایی خبری دارند. به عنوان مثال. جمله «فکر کردی خیلی ز رنگی؟» به دلالت التزامی می گوید: «تو خیلی ز رنگ نیستی». استفهام انکاری نوعی تصدیق منفی است (سلب چیزی از چیزی): مانند: کجا داندند حال ما سبکیالان ساحلها؟ (==) سبکیالان ساحلها حال ما را نمی داندند(نکته از درس ۱)
ساختن قضایای محصوره صادق با نسبت های چهارگانه (فعالیت تکمیلی ۴ صفحه ۶۱ کتاب)	
تساوی	هر الف ب است؛ بعضی الف ب است. هر ب الف است؛ بعضی ب الف است.
تبیان	هیچ الف ب نیست؛ بعضی الف ب نیست. هیچ ب الف نیست؛ بعضی ب الف نیست.
عموم و خصوص مطلق	در حالتی که الف > ب (عام تر بودن ب): هر الف ب است؛ بعضی الف ب است؛ بعضی ب الف است؛ بعضی ب الف نیست. در حالتی که الف < ب (عام تر بودن الف): بعضی الف ب است؛ بعضی الف ب نیست؛ هر ب الف است؛ بعضی ب الف است.
عموم و خصوص من وجه	بعضی الف ب است؛ بعضی الف ب نیست. بعضی ب الف است؛ بعضی ب الف نیست.

♦♦ درس ۶: امکان شناخت ♦♦

– توانایی شناخت؛ یکی از ویژگی های انسان –

نشانه های توانایی شناخت در انسان	سخن گفتن با دیگری، رفتن به سمت چیزی، دور شدن از آن و ...
حیطه شناخت انسان	خود و جهان پیرامون خود
نحوه افزایش شناخت	تدریجی و گام به گام / با عمل آموختن و یادگیری
محدوده شناخت	غیرمطلق و محدود / ناآگاهی از بسیاری از حقایق
اعتبار شناخت	گاهی نادرست و توأم با اختلاف با دیگران
معرفت شناسی (نظریه معرفت)	بخشی از فلسفه، مرتبط با پدیده شناخت و موظف به پاسخ به پرسش های پیرامون شناخت (مانند: شناخت چیست؟ آیا شناخت ممکن است؟ و ...) → رشد شاخه معرفت شناسی (همیشه جزئی از فلسفه) در گذشته: در ضمن مباحث فلسفی امروزه: به صورت شاخه ای مستقل به علت: (۱) طرح پرسش های جدی و جدید درباره معرفت (۲) ظهور دیدگاه های گوناگون
معنا و مفهوم معرفت و شناخت (چیستی معرفت)	روشن و بی نیاز از تعریف / ابهام صرفاً در لغت (امکان ارائه تعریف لغوی)
امکان معرفت	بدیهی، روشن و بدون نیاز به تحقیق و دلیل (انجام امور روزانه → امکان شناخت)
انکار امکان معرفت	گاهی در گذشته و زمان حاضر توسط برخی افراد

مخالطه های سوفیست ها → رأی به ناتوانی انسان در رسیدن به حقیقت و علم مطابق با واقع

نظر گرگیاس (سوفیست)	اولاً چیزی وجود ندارد. ثانیاً، اگر وجود داشته باشد، قابل شناخت نیست و انسان ابزار آن را ندارد. ثالثاً، در صورت قابل شناخت بودن، انسان ناتوان از انتقال شناخت خود به دیگران است.
نظر مخالف (نظر کتاب درسی)	شک در برخی از دانسته ها غیر از شک در اصل شناخت شکاکیت مطلق: شک در اصل دانستن و همه دانسته ها → تناقض آلود بودن شکاکیت مطلق

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

دلیل بر توانایی بشر برای رسیدن به معرفت، باور طبیعی بشر به امکان شناخت خود و پدیده‌های دیگر + عدم برداشت ناتوانی از معرفت به دلیل اشتباهات خود ← پیشرفت پیوسته دانش بشر
تلاش او برای دست‌یافتن به دانش‌های مختلف ← پیشرفت دانش بشر (اثبات توانایی بشر بر شناخت)

دو شکل پیشرفت دانش بشر

از طریق حل مجهولات و دستیابی به اطلاعات جدید در مورد عناصر و پدیده‌های جهان و گشودن شاخه‌های جدید دانش
از طریق پی‌بردن به اشتباهات گذشتگان و تصحیح آن‌ها

فلسفه دوازدهم

درس ۵: «خدا در فلسفه قسمت اول»

دوره یونان باستان

دیدگاه مردم جامعه

اعتقاد به خدایان متعدد (زنوس: خدای آسمان و باران / آپولون: خدای خورشید، هنر و موسیقی / آرمیس: خدای عفت و خوشتنداری)

نتیجه انکار خدایان در یونان باستان ← طرد از جامعه و گاه از دست دادن جان

خدا در اندیشه افلاطون (ابداع‌کننده خداشناسی فلسفی) -

خدایی معین با ویژگی‌های روشن / کار او: هدفدار، براساس حکمت، برای هدفی خاص.
در آن سوی دیگر نوعی از هستی وجود دارد که:

- پیوسته ثابت است.
- نه چیزی را به خود راه می‌دهد و نه در چیزی فرومی‌رود.
- نه می‌زاید و نه از میان می‌رود.
- فقط با تفکر و تعقل محض است که می‌توان به او دست یافت و از او بهره‌مند شد.

دو توصیف دیگر افلاطون از خدا: ۱) «مثال خیر» / همه‌چیز در پرتو او دارای حقیقت شده ۲) افلاطون در پاسخ به فیلیوس که پرسیده بود: آیا می‌پذیریم آن‌چه «کل جهان» نامیده می‌شود تحت فرمان تصادف قرار دارد یا عقل و شعور حیرت‌انگیزی آن را منظم ساخته؟ گفته است: «کل جهان زیر فرمان عقل قرار دارد.» ۳) «صانع» (دمیورژ) و آفریننده اشیای عالم ← نظم جهان از وجودی عاقل سرچشمه می‌گیرد / کل جهان زیر فرمان عقل قرار دارد.

دمیورژ: همان خداست در مرتبه خلق جهان (اشاره به فعل خدا) - مثال خیر: فقط اشاره به ذات خدا

۱) برهان درجات کمال:

مقدمه اول: در میان موجودات برخی بهتر از برخی هستند.

مقدمه دوم: هر جا که یک خوب‌تر و بهتر هست، خوب‌ترین و بهترین نیز هست.

نتیجه، حقیقتی بهترین وجود دارد که از همه برتر است و این همان واقعیت الهی است.

۲) برهان حرکت (برهان مشهور ارسطو: ۱) (در عالم حرکت وجود دارد). ۲) وجود حرکت در عالم نیازمند محرکی است که خود آن محرک، حرکت نداشته باشد؛ زیرا اگر آن نیز حرکت داشته باشد، نیازمند یک محرک دیگر است و محرک دوم نیز به همین ترتیب نیازمند محرک دیگری است و سلسله محرک‌ها تا بی‌نهایت جلو خواهد رفت و چنین تسلسلی عقلاً محال است.

دوره جدید اروپا -

مقدمه ۱: من از حقیقتی نامتناهی، دانا و توانا که خود من و هر چیز دیگری که به وسیله او خلق شده‌ایم، تصویری دارم.

اثبات خدا توسط دکارت: مقدمه ۲: این تصور نمی‌تواند از خودم باشد، زیرا من موجودی متناهی‌ام. این تصور از هیچ موجود متناهی دیگری هم نیست.

نتیجه، این تصور از یک وجود نامتناهی است اوست که چنین ادراکی را به من داده است. (اثبات وجود موجود نامتناهی = خدا)

خدا در اندیشه هیوم: نپذیرفتن دلایل دکارت و سایر فلاسفه درباره اثبات وجود خدا / رد ادراک عقلی مستقل از تجربه ← مردود بودن دلایل صرفاً عقلی
نظر در مورد برهان نظم: مهم‌ترین برهان فلاسفه در اثبات وجود خدا (چون از تجربه گرفته شده) / عدم توانایی اثبات یک وجود ازلی، ابدی و نامتناهی / تنها اثبات‌کننده یک ناظم و خالق اداره‌کننده برای جهان ≠ خداوند بی‌نیاز از علت و وجود ازلی و ابدی.

خدا در اندیشه کانت -

راهی متفاوت با دکارت و سایر فلاسفه عقل‌گرا (مانند نظم، یا برهان علیت و ...) برای اثبات خدا: اثبات ضرورت وجود خدا را از طریق اخلاق و وظایف اخلاق

۱) وجدان اخلاقی در انسان وجود دارد. (دعوت به فضیلت و اصول اخلاقی)

۲) مسئولیت‌پذیری و اخلاق انسان → داشتن اراده و اختیار

۳) اراده و اختیار نه ویژگی بدن بلکه ویژگی نفسی غیرمادی و فناناپذیر

۴) نفس غیرمادی و فناناپذیر (جاودانگی روح) / سعادت دائمی روح و نفس (در گرو کسب فضیلت و رعایت اصول اخلاقی) → نیازمند جهانی ماورای دنیای مادی → پس قبول خداوند، پشتوانه اختیار و اراده انسان و مسئولیت‌پذیری و تکیه‌گاه اصول اخلاقی مورد قبول اوست.

- خدا و معناداری زندگی -

کانت و دکارت: قبول خدا، پشتوانه زندگی معنادار

رشد تفکر حسی و حس گرایی + ظهور فلاسفه مادی
← سست کردن پایه های اعتقاد به خدا و تحت تأثیر
قراردادن مردم

● محدود شدن معنای زندگی به اهداف مادی
● فقدان جنبه های متعالی در زندگی
● پدید آمدن بحران معناداری

رویکرد فلاسفای مانند کرکگور، ویلیام جیمز، برگسون: استفاده از (۱) تجربه های معنوی و درونی (۲) عشق (۳) عرفان اثبات برای خدا
ویلیام جیمز:

دلیل وجود خدا عمدتاً در تجربه های شخصی درونی ما / تعالی و معنویت هنگام راز و نیاز و توصیف عاشقانه خدا
کرکگور:

- ایمان هدیه ای الهی / خدا به انسان عطا می کند / نیاز به استدلال و پشتوانه عقلی ندارد.
 - خدا مؤمن را برگزیده به او ایمان هدیه می کند.
 - کسی که شایسته این بخشش نشود زندگی تاریکی دارد.
- نتیجه بحران معناداری زندگی در قرن ۲۰ و ۲۱ میلادی، ظهور فیسوفانی که در عین اعتقاد راسخ به خدا به جای ذکر دلایل اثبات وجود خدا به رابطه میان «اعتقاد به خدا» و «معناداری زندگی» توجه کردند.
- زندگی معنادار،

- دارای غایت و هدف
- سرشار از ارزش های اخلاقی
- انسان را نسبت به آینده مطمئن می کند.
- به انسان آرامشی برتر می دهد.

- نتیجه باور به وجود خدا از نظر کاتینگهام -

- قرار گرفتن زندگی در مسیر بالارزش و بااهمیت شدن
- ایجاد امید نسبت به داشتن پناهگاه در دنیای بیگانه
- گرایش یافتن برخی فیلسوفان به شناساندن خدا به عنوان عامل اصلی معنابخشی به زندگی پس از سیر نزولی استدلال های عقلی و فلسفی اثبات وجود خدا در اروپا

♦♦ درس ۶: «خدا در فلسفه قسمت دوم» ♦♦

سابقه دیرینه اعتقاد به خدا (= خالق هستی براساس حکمت و عدل) در فرهنگ ایران. مثال: گزارش های تاریخی و اسطوره های ایران پیش از باستان (پیش از مآداها و هخامنشیان)

نظر حکیمان ایران باستان درباره خدا (بیان سهروردی) ← خالق و ظاهر سازنده پدیده ها با پرتو و اشراق خویش
← نور هستی
← نور الانوار

لازمه فلسفی بودن بحث فیلسوف ← استفاده از روش فلسفه = استدلال عقلی
← عرضه نتایج نظرات خود به صورت استدلالی (دفاع از عقیده خود با قواعد فلسفی)
(با هر مسلک و باور) درباره خدا

نکته

فیلسوف می تواند دین دار باشد.

- برهان های اثبات وجود خدا نزد فیلسوفان مسلمان -

(باور فیلسوفان مسلمان به امکان پذیر بودن اثبات خدا با استدلال عقلی)

(۱) معلول بودن اشیاء جهان (۲) تقدم وجودی علت بر معلول (۳) محال بودن تسلسل نامتناهی علت ها (تسلسل علل نامتناهی) (تسلسل علل نامتناهی: معلول موجود الان → علت (معلول علت قبل از خود) → علت (معلول علت قبل از خود) ...) → اثبات وجود علت نامعلوم در ابتدای سلسله علل: خدا	استدلال فارابی
--	----------------

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

فلسفه و منطق

– نظر راسل در مورد ضعف برهان علیت در اثبات وجود خدا –

«اگر هر چیزی باید علتی داشته باشد؛ پس خدا نیز نیازمند علت است. اگر چیزی بدون علت، وجود تواند داشت، این چیز هم می تواند خدا باشد و هم جهان.»
نقد: نظر فیلسوفان این نیست که هر موجودی نیازمند علت است، اعتقاد ایشان این است که هر معلولی و هر پدیده‌ای به علت نیاز دارد (نه هر موجودی).

(۱) امکان ذاتی موجودات جهان (چه محدود و چه نامحدود) (۲) نیاز ممکن الوجود بالذات به واجب الوجود بالذات برای خروج از امکان و موجود شدن اثبات وجود واجب الوجود بالذات: خدا (۳) واجب الوجود: بالذات: ذاتی که وجود برایش ضرورت دارد. (ضرورت از ناحیه خودش، نه امر بیرونی) بالتغیر: موجودات این جهان که ذاتا ممکن الوجودند و واجب الوجود بالذات، وجود را برایشان ضروری کرده است.	استدلال ابن سینا (برهان وجوب و امکان)
--	--

نکته

نام برهان ابن سینا را فیلسوفان بعد او، وجوب و امکان گذاشتند.

نکته

استفاده فیلسوفانی مانند توماس آکوئیناس، بهمنیار، خواجه نصیرالدین طوسی، میرداماد و شیخ بهایی از این برهان و شرح آن.

(۱) فقری: وابستگی و نیاز تمام وجود موجودات این جهان به غیر (۲) موجودات پیرامونمان وابسته‌اند. (امکان فقری) (۳) موجود وابسته باید متصل به بی‌نیاز بی‌نیاز باشد. اثبات وجود غیر وابسته و بی‌نیاز: خدا (۴) وجود از نظر ملاصدرا: وجود بی‌نیاز و غیر وابسته و وجودهای نیازمند و وابسته (۵) نتایج نظریه امکان فقری (فقر وجودی) جهان هستی یکپارچه نیاز و تعلق به ذات الهی و بدون استقلال وجودی = توقف عنایت خدا = نابودی همه موجودات	استدلال ملاصدرا در اثبات وجود خدا
--	--

فلاسفه مسلمان و معناداری حیات

- (۱) غایتمند دیدن جهان و توضیح آن
- (۲) هدفمند دانستن انسان و تشخیص هدف او
- (۳) باور به گرایش واقعی و دارای منشأ متعالی در انسان به خیر و زیبایی
- (۴) معتبر دانستن آرمان‌های مقدس و فراتر از زندگی مادی
- (۵) احساس تعهد و مسئولیت در برابر یک وجود متعالی

– عشق از نظر ابن سینا (وجود عشق در سراسر عالم هستی) –

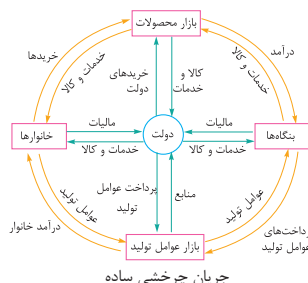
همه ممکنات همیشه مشتاق کمالات و خیرات و از بدی‌ها گریزان.
عشق، اشتیاق ذاتی و ذوق فطری ممکنات (سبب بقای ممکنات و مخلوقات).

اقتصاد

درس ۶: نقش دولت در اقتصاد

شرح وظایف	وظایف دولت
● مجموعه گسترده‌ای از قوانین و مقرراتی که توسط دولت وضع و اجرا می‌شود، به منظور تسهیل و تشویق مبادلاتی است که به نفع خریداران و فروشندگان است و از بروز شرایطی که به مبادلات آن‌ها آسیب می‌زند، جلوگیری می‌کند. ● حضور دولت و عملکرد آن سبب می‌شود افراد به حقوق یکدیگر تعرض نکنند و مثلاً دارایی‌هایی را که متعلق به آن‌ها نیست، تصرف نکنند. ● دولت با تعریف و اجرای حقوق مالکیت امنیت خرید و فروش و مبادلات را بهبود می‌بخشد. دولت اجازه نمی‌دهد تا زمانی که فروشنده اثبات نکند که مالک واقعی چیزی است، آن را بفروشد. ● دولت با وضع قوانین و مقررات ویژه در زمینه‌های مختلف می‌کوشد تا وجود اطلاعات و آگاهی‌های لازم را برای مبادله بین افراد تضمین کند.	(۱) بهبود عملکرد بازار
● کالای عمومی به کالا و خدماتی گفته می‌شود که توسط افراد زیادی می‌تواند هم‌زمان استفاده شود و شما نمی‌توانید مردم را از استفاده آن محروم سازید. (مانند احداث جاده‌ها و پل‌ها، تأمین بهداشت و امنیت)	(۲) ارائه کالاهای عمومی

جایگاه دولت در جریان چرخشی درآمد

دولت برای انجام نقش‌های مختلفی که بر عهده دارد، خریدار مهمی در بازارهای عوامل تولید و نیز بازار کالا و خدمات به شمار می‌رود و با دریافت مالیات از شرکت‌ها و خانواده‌ها و پرداخت یارانه به آن‌ها نقشی مهم در اقتصاد ایفا می‌کند.

ابزارها و منابع تأمین مالی دولت

منابع مالی دولت برای ارائه خدمات و کالاهای عمومی از دو محل تأمین می‌شود: (۱) مالیات‌ها (۲) فروش دارایی‌های ملی.

۱) مالیات‌ها: دولت برای تأمین سطحی از کالاهای و خدمات عمومی برای همگان، از مردم مالیات می‌گیرد.

- مالیات برای تأمین مالی اهداف و پشتیبانی از فعالیت‌های دولت (مانند امنیت، دفاع، امور قضایی، آموزش و بهداشت عمومی) ضروری است.
- ۱) افزایش درآمد دولت (مهم‌ترین هدف)
 - هزینه خدمات ارائه شده توسط دولت در شهرها و روستا (مانند مدارس، راه‌ها، علامت‌های راهنمایی و رانندگی، پلیس، درمانگاه‌ها، کتابخانه‌ها، بوستان‌ها و ...) از محل مالیات تأمین می‌شود.
 - هدف اصلی از مالیات، بالابردن درآمد دولت است تا حدی که عملکرد دولت مؤثر واقع شود.

- ۲) مالیات می‌تواند فعالیت‌های نامناسب را کاهش (مثل سیگار کشیدن) و رفتارهای مطلوب (مثل مصرف شیر) را افزایش دهد.
- ۳) کاهش نابرابری و فاصله‌های اقتصادی و اجتماعی: مالیات یکی از ابزارهای مهم دولت در کاهش نابرابری و فاصله طبقاتی بین افراد پردرآمد و کم‌درآمد محسوب می‌شود.

انواع مالیات

- الف) مالیات مستقیم: در این نوع از مالیات، مبلغی به عنوان مالیات از درآمد یا دارایی دریافت می‌شود.
- ب) مالیات غیرمستقیم: در این نوع از مالیات، مالیات به صورت بخشی از قیمت کالا از مشتری گرفته می‌شود.

انواع مالیات	توضیح	مثال
مالیات بر دارایی	● اساس و مبنای مالیات: ثروت مؤدی (پرداخت‌کننده مالیات)	مالیات بر ارث
مالیات مستقیم	● اساس و مبنای مالیات: درآمد افراد و شرکت‌ها (و نه ثروت آن‌ها) ● از هر کدام از انواع درآمدها جداگانه دریافت می‌شود.	مالیات بر حقوق، مالیات بر درآمد املاک، مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی و...
عوارض گمرکی و خدماتی	● مالیات هر کشور بر صادرات و واردات کالاهای مختلف است. ● تابع سیاست‌های کلان بازرگانی و شرایط اقتصادی کشورها هستند. ● معمولاً برای حمایت از صنایع داخلی نیز به کار گرفته می‌شوند. ● براساس قیمت و ارزش کالاها یا براساس ویژگی‌ها و مشخصات آن‌ها (حجم، وزن و ...) تعیین و دریافت می‌شوند.	عوارض خودرو یا عوارض نوسازی و دفع پسماند
مالیات غیرمستقیم	● عوارض خدماتی ● انواع عوارض درج شده در قبض‌های شهرداری	
مالیات بر مصرف	● مالیاتی است که مصرف‌کنندگان کالاهای خاص در زمان خرید آن کالا (به همراه قیمت کالا) پرداخت می‌کنند. ● اگر فرد میزان بیشتری از کالا را مصرف کند، در نهایت مالیات بیشتری نیز پرداخت می‌کند. ● مالیات نهایتاً توسط مصرف‌کننده نهایی پرداخت می‌شود. ● وظیفه قانونی پرداخت این نوع مالیات به عهده تولیدکنندگان و فروشندگان است.	مالیات بر مشروبات غیرالکلی، ماشینی و مالیات بر دخانیات
مالیات بر ارزش افزوده (VAT)	● این نوع از مالیات، چند مرحله‌ای است و در هر یک از مراحل تولید و تکمیل تا مصرف نهایی برحسب ارزش افزوده گرفته می‌شود. ● با ایجاد شفافیت، فرار مالیاتی را کاهش می‌دهد. ● از مالیات‌ستانی مضاعف جلوگیری می‌کند، چراکه مالیات پرداخت‌شده تولیدکنندگان قبلی از مالیات بر فروش بعدی کسر می‌شود. ● کالا و خدمات واسطه‌ای از پرداخت مالیات معاف می‌شوند. ● در کشورهایی که ساز و کار مالیات بر ارزش افزوده برقرار است، کسب و کارها، منبع مالیات را از فروش خودشان جمع‌آوری کرده و آن را از طریق خرید از دیگر کسب و کارها، پرداخت می‌کنند.	مالیات بر ارزش افزوده محصولات صنعتی، غذایی و...

محاسبه مالیات بر ارزش افزوده (VAT) -

مراحل	نحوه محاسبه
قیمت فروش با مالیات بر ارزش افزوده	(نرخ مالیات بر ارزش افزوده $\times$ قیمت کالا در آن مرحله) + قیمت کالا در آن مرحله
مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده توسط فروشنده	نرخ مالیات بر ارزش افزوده $\times$ قیمت کالا در آن مرحله
اعتبار مالیات بر ارزش افزوده‌هایی که در مرحله قبل پرداخت شده	برابر است با مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده توسط فروشنده در مرحله قبل
مالیات بر ارزش افزوده خالص جمع آوری شده	مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده توسط فروشنده در مرحله قبل - مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده توسط فروشنده در آن مرحله
مجموع مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده	مجموع مالیات بر ارزش افزوده خالص جمع آوری شده تمامی مراحل یا مالیات بر ارزش افزوده جمع آوری شده توسط فروشنده در مرحله آخر

۲ سایر درآمدهای دولت

سایر درآمدهای دولت	
۱) فروش دارایی‌های تجدیدناپذیری مثل نفت و گاز	- در کشور ایران، غیر از مالیات، بخشی زیادی از درآمدهای دولت از محل فروش دارایی‌های تجدیدناپذیری مثل نفت و گاز تأمین می‌شود. - این درآمد پایدار نیست، با قیمت نفت نوسان می‌کند و قابل تحریم است. - این دارایی‌ها، به نسل‌های بعد نیز تعلق دارد و اگر با درآمد حاصل از فروش این منابع، دارایی‌های دیگری خلق نشود و صرفاً صرف هزینه‌های جاری کشور (نظیر پرداخت دستمزد و ...) شود، نسل‌های بعد، ما را نخواهد بخشید.
۲) از طریق ایجاد بدهی (یا از طریق قرض گرفتن از مردم یا شریک کردن آن‌ها در طرح‌های عمرانی و سرمایه‌گذاری‌های دولت و تقسیم سود بین آن‌ها)	دولت، سالیانه بخشی از درآمد مورد نیاز خود را از طریق ایجاد بدهی تأمین می‌کند (با از طریق قرض گرفتن از مردم یا شریک کردن آن‌ها در طرح‌های عمرانی و سرمایه‌گذاری‌های دولت و تقسیم سود بین آن‌ها) تأمین می‌کند. (این درآمد نیز تا ابد پایدار نمی‌تواند باشد)

♦♦ درس ۷: تجارت بین الملل ♦♦

همانند انسان‌ها، کالاهای هم ملیت دارند.

- برخی محصولات، به‌ویژه محصولات با فناوری پیشرفته‌تر، ممکن است چندملیتی باشند. (مثلاً سرمایه‌گذار کالایی، یک شرکت آلمانی باشد، ولی ساخته دست کارگران چینی)
- بازیگر چهارم در عرصه اقتصادی (علاوه بر خانوارها، بنگاه‌ها و دولت)، شرکت‌ها و دولت‌هایی هستند که خارج از مرزهای ما زندگی می‌کنند، اما در زندگی اقتصادی ما اثر گذارند.

— دلایل مبادله کشورها با یکدیگر —

عوامل روی آوردن کشورها به مبادله	مثال
یکسان نبودن منابع و عوامل تولید در کشورها	برخی از کشورها از زمین‌های حاصلخیز و منابع آب کافی، برخی از کشورها از منابع آب زیرزمینی فراوان و برخی از کشورها از نیروی انسانی متخصص بهره‌مندند.
یکسان نبودن کشورها از نظر دسترسی به فناوری	کشورهای توسعه‌یافته در سطح فناوری بالاتری نسبت به کشورهای در حال توسعه قرار دارند.
تفاوت‌های اقلیمی و آب‌وهوایی	خشکبار در وضعیت آب‌وهوایی برخی نقاط ایران تولید می‌شود. میوه‌های استوایی در موقعیت آب‌وهوایی کشورهای استوایی به عمل می‌آید.

این عوامل باعث می‌شود تا تولید یک محصول در کشوری به صرفه و در کشور دیگر، صرفه اقتصادی نداشته باشد و همین اختلاف، پایه بده - بستان دو کشور یا صادرات و واردات را تشکیل می‌دهد.

— اصل مزیت مطلق و نسبی در تجارت —

- فرض کنید هر سه کشور زیر به یک اندازه از نیروی کار، سرمایه و دانش فنی برخوردارند و غذا و پوشاک نیز در هر سه کشور با قیمت‌های یکسان تولید می‌شوند.

اگر همه عوامل تولید را با اشتغال کامل برای تولید پوشاک به کار بگیرند،	اگر همه عوامل تولید را با اشتغال کامل برای تولید غذا به کار بگیرند،	کشور
۳۰ واحد پوشاک تولید خواهد کرد.	۶۰ واحد غذا تولید خواهد کرد.	ایران
۷۰ واحد پوشاک تولید خواهد کرد.	۴۰ واحد غذا تولید خواهد کرد.	برزیل
۱۰ واحد پوشاک تولید خواهد کرد.	۲۰ واحد غذا تولید خواهد کرد.	کنتیا

مطابق اطلاعات جدول فوق:

- برزیل در تولید پوشاک مزیت مطلق دارد.
- ایران در تولید غذا مزیت مطلق دارد.

(بهتر است هر کشور در محصولی که مزیت دارد، تخصص و تمرکز یابد و سایر محصولات را از یکدیگر بگیرند.)

● کنیا از نظر عوامل تولید با دو کشور فوق (ایران و برزیل) یکسان است. اگر کنیا همه امکانات خود را بر تولید غذا متمرکز کند، ۲۰ واحد غذا و اگر به پوشاک تخصیص دهد، ۱۰ واحد پوشاک تولید می‌کند. ملاحظه می‌شود که کنیا در تولید غذا و پوشاک نسبت به ایران و برزیل مزیت مطلق اقتصادی ندارد؛ یعنی هیچ‌یک از دو کالا را به صرفه تولید نمی‌کند. (هزینه تمام‌شده پوشاک و غذا در کنیا از دو کشور دیگر بیشتر است و این کشور مجبور است برای تولید مقدار مشخصی از کالا، منابع بیشتری را صرف کند.) اقتصاددانان در این حالت از مفهوم مزیت نسبی استفاده می‌کنند:

● هرچند کنیا در تولید غذا و پوشاک نسبت به دیگر کشورها مزیت مطلق ندارد، اما در کشور خود در تولید غذا (۲۰ واحد) نسبت به پوشاک (۱۰ واحد) مزیت نسبی دارد؛ بنابراین باید در صنعت غذا متمرکز شود و پوشاک مورد نیاز خود را از برزیل وارد کند.

به عبارت دیگر، هزینه فرصت تولید غذا در کشور کنیا، کم‌تر از هزینه فرصت تولید پوشاک است؛ در نتیجه کنیا منابع کمیاب خود را بیشتر به تولید غذا اختصاص می‌دهد.

اگر اصل مزیت‌های مطلق و نسبی رعایت نشود: (۱) از منابع و سرمایه‌ها به بهترین نحو ممکن استفاده نمی‌شوند (هدر می‌روند چراکه منابع کمیاب هستند). (۲) با تولید محصولات کم‌تر و بی‌کیفیت، رفاه جوامع کاهش می‌یابد.

منافع تجارت بین‌الملل برای تولیدکنندگان: (۱) اجازه می‌دهد که تولیدکنندگان، محصولات خود را در بازارهای بزرگ‌تری به فروش برسانند. (۲) به منظور رقابت با تولیدکنندگان دیگر، به تلاش بیشتر برای تولید بهتر و کارآمدتر وادار شوند.

- دولت‌ها و تجارت بین‌الملل -

دولت‌ها به دلیل:

- مشکلات و مسائل متفاوت و خاص هر کشور در مقایسه با کشور دیگر
 - تفاوت‌های قابل توجه در آرمان‌ها، چشم‌اندازهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کشورها
- در طول تاریخ و در شرایط گوناگون، برخوردهای گوناگون و گاه متعارضی با مسئله تجارت بین‌الملل داشته‌اند.

هدف دولت	سیاست اتخاذشده از سوی دولت در جهت رسیدن به هدف موردنظر
حمایت از صنایع داخلی خود و کاهش وابستگی اقتصادی به کشورهای دیگر	وضع تعرفه‌های گوناگون بر واردات برخی از کالاها
گسترش روابط اقتصادی با کشورهایی با دیدگاه سیاسی نزدیک	کاهش تعرفه‌ها و وضع پیمان‌های تجاری

نکته

ممکن است با بروز اختلافات سیاسی یا اقتصادی، کشورها دوباره تعرفه‌ها را برقرار کنند و یا پیمان‌های قبلی را نقض نمایند.

به مثال‌هایی از دخالت دولت در تجارت بین‌الملل، می‌پردازیم:

- کشور انگلستان در سال ۱۷۰۱، قانون ممنوعیت واردات هر نوع پوشاک با ابریشم ایرانی، هندی یا چینی را تصویب کرد. (در جهت حمایت از صنعت منسوجات داخلی انگلستان)
- در اواخر قرن هجدهم و اوایل قرن نوزدهم، کشورهای آلمان، اروپای شرقی و ایالات متحده، تعرفه‌های حمایتی متعددی بر کالاهای وارداتی وضع کردند. (در جهت تقویت و حمایت از صنایع داخلی خود)
- کارگران و تولیدکنندگان، در دوره بین دو جنگ جهانی، کنگره آمریکا را متقاعد کردند که تعرفه‌های گمرکی را تا ۵۲ درصد افزایش دهد. (سایر کشورها نیز به تلافی، تجارت خود با آمریکا را کاهش دادند.)
- در دهه ۷۰ قرن بیستم، ایالات متحده، مجدداً به سیاست‌های حمایت‌گرایانه در مقابل تجارت آزاد روی آورد.
- کنفرانس پولی و مالی سازمان ملل (برتن وودز) در سال ۱۹۴۴، تشکیل شد و نتیجه آن تشکیل بانک جهانی توسعه و صندوق بین‌المللی پول بود.
- در سال ۱۹۴۷، ۲۳ کشور قراردادی غیررسمی به نام قرارداد گات را امضا کردند. (برای جلوگیری از اقدامات حمایت‌گرایانه کشورها علیه یکدیگر و حفظ روابط تجاری بین خودشان) بعدها این قرارداد به سازمان دائمی تجارت جهانی تبدیل شد.
- در سال ۱۹۹۲، آمریکا، کانادا و مکزیک، پیمان تجارت آزاد (مشهور به پیمان نفتا) را امضا کردند.

منافع ملی کشورها، پشت سر امضای این پیمان‌های تجاری و یا نقض آن بوده است. حفاظت از منافع ملی، عامل گسستن از پیمان‌های تجاری نیز به شمار می‌رود.

پیمان‌های بین‌المللی که آمریکا به آن‌ها پایبند نبود و از آن‌ها خارج شد:

- توافق آب‌وهوایی پاریس
- توافق‌نامه آسیا - پاسیفیک
- توافق برجام
- پیمان جهانی سازمان ملل برای بهبود وضعیت مهاجران و پناهندگان

- جنگ‌های تجاری و تحریم‌های اقتصادی -

اقتصاددانان به دو دلیل بر اهمیت خودکفایی در بعضی از تولیدات داخلی و عدم وابستگی برای تأمین آن‌ها از خارج تأکید می‌کنند:

- ۱) جنگ‌ها و تحریم‌های اقتصادی قرن‌های اخیر (۲) رفتار خودخواهانه برخی کشورها
- وابستگی در تأمین کالاهای راهبردی و ضروری، می‌تواند موجب بهانه‌جویی و سلطه دشمن یا رقیب و ضعف و وابستگی کشور شود.

مثال‌هایی برای کالاهای راهبردی و ضروری: دارو، غذا و محصولات کشاورزی، حوزه انرژی (نفت، انرژی هسته‌ای و انرژی‌های نو)، صنایع نظامی و دفاعی

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

● زندگی عموم انسان‌ها در جامعه شهری به دلیل: تخصص‌گرایی و تولید براساس مزیت اقتصادی تک‌محصولی است، اما در فضای جهانی، اقتصاد تک‌محصولی، اقتصادی شکننده و آسیب‌پذیر است، زیرا:

● اقتصاد تک‌محصولی در مواقع بحرانی، امکان تاب‌آوری و انعطاف‌پذیری مقابل تکانه‌ها، مشکلات و تحریم‌ها را ندارد.

- متنوع کردن راه‌های تأمین کالاهای وارداتی
 - متنوع کردن بازارهای فروش کالاهای صادراتی
 - فاصله گرفتن از وضعیت تک‌محصولی
 - فراهم کردن امکان تأمین بعضی نیازهای مهم و اساسی در داخل کشور، با خلق مزیت‌های جدید اقتصادی
 - توجه بیشتر به علم و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان
- راه‌هایی که یک کشور می‌تواند به وضعیت استقلال و استحکام اقتصادی نزدیک‌تر شود

● برای تعامل قدرتمند با دیگران، کشورها ناگزیرند میان: بهره‌برداری از مزیت‌های موجود و از طرفی خلق مزیت‌های جدید، در جهت افزایش استقلال و اقتدار اقتصادی، دست به انتخاب بهینه بزنند.

- موقعیت رقبا و میزان اعتماد ما به آن‌ها
 - موقعیت صنایع داخلی
 - منابع و امکانات طبیعی و انسانی
 - وضعیت بازار و قیمت‌ها
- انتخاب بهینه به عواملی مانند
- بستگی دارد.